

ACDD Pagina 360a.

**GEHEIME DIENST
IN NEDERLAND
1912-1947**

o
deel 6
o

M. DE MEIJER

HOOFDSTUK XV

BUREAU NATIONALE VEILIGHEID

VOORSPEL

Van enige samenwerking tussen de diverse inlichtingen- en veiligheidsdiensten in het sinds september 1944 bevrijde zuiden van ons land schijnt geen sprake te zijn geweest.

In dat gebied functioneerden toen:

- Bureau Inlichtingen (B.I.), onder leiding van Somer;
- Sectie III A Militair Gezag (de voormalige Politie Suitendienst), onder leiding van Derksema; tot omstreeks maart 1945 gevestigd te Brussel, daarna verplaatst naar Sreda;
- de inlichtingen- en veiligheidsdienst van de Stoottroepen, onder leiding van J. Gerritsen, chef staf Commando Zuid Stoottroepen; sectie III daarvan verrichtte, onder leiding van zekere Louwes, de contra-spyonage;
- de verschillende diensten van de geallieerden.

De dienst van de Stoottroepen werd door de staf van Prins Bernhard min of meer als de officiële dienst beschouwd. Tussen deze en de dienst Derksema bestonden enorme tegenstellingen. De Canadese dienst werkte samen met die van de Stoottroepen. Met wie de Engelse dienst samenwerkte is niet duidelijk; in dit verband worden zowel B.I. als de Stoottroepen en sectie III A M.G. genoemd. In die periode was er op het gebied van het inlichtingenwerk sprake van een chaotische situatie.

Door de Stoottroepen zou toen aan Prins Bernhard zijn verzoekt de verschillende diensten te doen coördineren. Gerritsen heeft, op verzoek van de Prins, die taak op zich genomen. Van diens hoofdkwartier kreeg hij de opdracht in het bevrijde zuiden en in het inmiddels eveneens bevrijde oosten van het land het veiligheids- en inlichtingenwerk te coördineren en dit werk verder ter hand te nemen. Van de Minister van Oorlog J. de Quay kreeg hij daartoe een schriftelijke opdracht.

Na de bevrijding van het overige deel van het land kwamen uit de illegaliteit nog veel meer diensten naar boven die zich met dit soort werk hadden bezig gehouden en nog bezig hielden, hetgeen eens te meer de noodzakelijkheid demonstreerde van de instituering van een landelijk veiligheidsorgaan.

Ook van de zijde van de geallieerden werd aangedrongen op de formering van één landelijke dienst. De Field Security Sections kregen van zoveel zijden, officiële zowel als officieuze, en van de diverse groepen ex-illegale werkers, verzoeken en aanbod tot samenwerking, dat hierin geen enkele lijn te onderkennen viel.

Met de oprichting van een landelijke dienst was te meer spoed geboden, omdat van geallieerde zijde was medegedeeld, dat men zich per 15 juli 1945 van dit werk zou terugtrekken. Waarborgen werden gewist dat Nederlandse organen dit werk zouden kunnen overnemen.

Naast de zorg voor de beveiliging zou het nieuwe instituut in het bijzonder moeten optreden tegen achtergebleven agenten, spionnen en dergelijke voor de Duitsers werkzaam geweest zijnde of nog werkzame lieden. Deze taken waren tot dan toe geheel vervuld door de Britse en Canadese Field Security Sections.

Voor de bespreking van deze zaken werd een bijeenkomst belegd in Hotel 'Des Indes' te Den Haag, waar aanwezig waren:

Minister-President Gerbrandy,
Minister van Oorlog De Quay,
Chef Staf Militair Gezag generaal Mr.
H.J. Kruls,
Secretaris-generaal Ministerie van
Justitie Mr. J.R.M. van Angeren,
Hoofd Bureau Inlichtingen Somer,
Plaatsvervangend hoofd Bureau Inlichtingen Fock,
Hoofd Sectie III A Militair Gezag
Derksema.

Laatstgenoemde was aanwezig in zijn kwaliteit van hoofd van het apparaat (sectie III A M.G.) dat eigenlijk de genoemde werkzaamheden zou moeten verrichten. Daartoe was deze sectie echter onvoldoende geoutilleerd, terwijl bovendien Derksema daarvoor niet de geschikte figuur geacht werd. Derksema had trouwens reeds vóór het houden van deze bijeenkomst zijn ontslag aangevraagd, omdat er verschil van mening bestond over de verdere opzet van zijn sectie. Hij was het niet eens met het voornemen illegale, op dit terrein werkzaam geweest zijnde groepen in de sectie op te nemen.

Ook Gerritsen werd voor de leiding van dit landelijke apparaat aangeschikt geoordeeld.

Ter vergadering werd besloten Mr. L. Eindhoven te polsen, of hij bereid zou zijn deze taak op zich te nemen. Hij zou daartoe sectie III A M.G. van Derksema moeten overnemen. Op herhaalde aandrang van minister De Quay heeft Mr. Eindhoven, na veel weerstand, zich tenslotte daartoe bereid verklaard.

OPRICHTING

Op 29 mei 1945 is daarop, bij besluit van de Chef Staf, opgericht het Bureau Nationale Veiligheid,

"hebbende tot taak met uitsluiting van alle andere instanties alle werkzaamheden te verrichten de in- en uitwendige veiligheid van den Staat betreffende en daarover contacten op te nemen en te onderhouden met de Geallieerden."

De leiding van het bureau werd, met ingang van 29 mei 1945, opgedragen aan

"den tijdelijk benoemden Reserve-Kolonel voor Algemeenen Dienst, Mr. Louis Einthoven, geboren op 30 Maart 1896 te Soerabaya".

Eveneens per 29 mei 1945 werd sectie III A van het Militair Gezag (dienst Darksema) opgeheven.

Met Minister De Quay en (mogelijk afzonderlijk) met de Chef Staf is overlegd over de allereerste opzet en over de bezetting van het nieuwe bureau. Mr. Einthoven noemde daarbij de twee mogelijkheden waaruit gekozen diende te worden, t.w.

- a. het uit de verschillende bestaande organisaties en zo mogelijk uit de politiekorpsen aantrekken van enkele daartoe bekwame lieden; dits een beperkte bezetting.
- b. alle bestaande diensten tot zich trekken en daaruit geleidelijk selecteren, om te komen tot een meer beperkte organisatie.

Aan de methode sub a. waren verschillende bezwaren verbonden. Het apparaat zou veel te klein zijn om per 15 juli 1945 de verantwoording voor de opgelegde taak, onder de door de geallieerden vereiste garanties te kunnen dragen.

Het niet toepassen van de sub b. genoemde methode zou betekenen, dat groepen en diensten die niet zouden worden ingeschakeld, zouden kunnen weigeren - gezien de in dit tijdsbestek door velen gehuldigde opvattingen - de gedurende de illegale periode te hunner beschikking gekomen gegevens af te staan aan het B.N.V.

Doelbewust is, met instemming van Minister De Quay en Chef Staf Mr. Kruls, gekozen voor de methode sub b., om alle activiteit in wettige banen te kanaliseren en om alle gegevens in handen te krijgen. Overbodig, onbekwaam en onbetrouwbaar personeel zou dan geleidelijk aan kunnen worden afgestoten.

Onder meer zijn de gehele sectie III A M.G., de gehele groep Sanders (Centrale Inlichtingen Dienst (C.I.D.)) en de groep Gerritsen overgegaan naar het B.N.V.

HUISVESTING

De dienst werd de eerste maanden van zijn bestaan gehuisvest in het "Grand Hotel" te Scheveningen (per 1 oktober 1945 verlaten, omdat dit pand in de staat waarin het door de Duitsers was achtergelaten niet verwarmd kon worden), daarna in de panden Badhuisweg 58 (Huize "Royal"), 25, 27, 29, 77, 79 en 81 en Brusselse laan 4.

Een kleine afdeling (afdeling 8- extreme) vond elders in de stad onderdak, nl. in één der panden van de Haagse politie aan het Alexanderveld, later op het adres Javastraat 68.

TAAK

De werkzaamheden van het B.N.V. omvatten:

- a. opruiming van alle restanten van de Duitse spionage-, sabotage- en propaganda-organisaties, waarbij zowel Duitsers als Nederlanders betrokken waren; tot 15 juli 1945 in samenwerking met de geallieerde Field Security Sections, na die datum zelfstandig, zowel in binnen- als in buitenland;
- b. de zorg voor de betrouwbaarheid van het leger (het testen van militairen bestemd voor de dienst over zee);
- c. betrouwbaarheids-onderzoeken van alle naar het buitenland reizende personen en het afgeven van 'exit-permits';
- d. voorlichting van de Overheid omtrent mogelijke gevaren voor revolutionaire woelingen en activiteit van extremistische groeperingen;
- e. betrouwbaarheids-onderzoeken ten behoeve van geallieerde instanties.

Met de oprichting op 29 mei 1945 nam het B.N.V. de arrestanten van de diverse Field Security Sections over (Door H.B.N.V. werd hiervoor een aantal van 1500 genoemd.). Via de buitenlandse B.N.V.-kantoren, ook wel van de geallieerden, werden de in het buitenland verblijvende Nederlanders, na hun overbrenging naar Nederland, van wie werd vermoed dat zij politiek delinquent waren, overgenomen. Tijdens hun verblijf in de kampen in Nederland werd nagegaan of zij van belang waren voor het B.N.V., dan wel overgegeven konden worden aan de Politieke Opsporingsdiensten.

STRUCTUUR 1945

In augustus 1945, toen de interne organisatie min of meer geconsolideerd was, kende het B.N.V.-Hoofdkantoor de volgende afdelingen, c.q. bureaux:

Kabinet (J. Gerritsen, Mr. J.A. Fruin,
Mr. Dr. J. Hazenberg)
Algemeen secretariaat (Gerritsen)
Extremisme (Crabbendam)
Opsporingsdienst (Sanders)
Documentatie
Verhoor
Personeelszaken
Paspoorten
Comptabiliteit
Vervoer
Administratie
Pers
Afwikkeling Stoottroepen
Algemeen Inlichtingenbureau
Inwendige dienst en bewaking
Technische dienst
Voeding.

Naast het hoofdkantoor in Scheveningen beschikte het B.N.V. over provinciale kantoren te

Amsterdam
Haarlem
Den Haag
Rotterdam
Arnhem
Maastricht
Eindhoven
Assen
Utrecht
Leeuwarden
Groningen
Zeeland
Breda

Enschede

een Havenveiligheidsdienst te Rotterdam,
kantoren in het buitenland te:
Brussel, Rue Gachard 58,

Parijs,

Hamburg.

Onder verantwoordelijkheid van het B.N.V. werkte in Duitsland o.a. de Nederlandse C.I.-mission to BAOR (British Army on the Rhine), standplaats Bad Salzuflen,

Volgens verklaring Hoofd B.N.V. zouden er ook B.N.V.-kantoren gevestigd zijn geweest in Straatsburg en in Oostenrijk (Parlementaire Enquête Commissie, deel 4 C II, blz. 1992). In de archiefstukken van de dienst is daarvoor geen aanwijzing gevonden.

CHRONOLOGISCH OVERZICHT

29. 5.1945 Beschikking Chef Staf No. 979. Oprichting Bureau voor Nationale Veiligheid, hebbende tot taak, met uitsluiting van alle andere instanties, alle werkzaamheden te verrichten de in- en uitwendige veiligheid van de Staat betreffende; Benoeming tot Hoofd van dit bureau Mr. L. Einthoven.
(zie blz. 419)
29. 5.1945 Beschikking Chef Staf No. 978. Benoeming Mr. L. Einthoven tot reserve-kolonel voor Algemene Dienst, voor de tijd dat hij is aangewezen als Hoofd van het Bureau Nationale Veiligheid van het Militair Gezag.
(zie Blz. 420)
4. 6.1945 Beschikking Chef Staf No. 993. Machtiging aan Hoofd B.N.V. bijstand te vereisen van de politie en deze bevelen te geven.
(zie blz. 421)
4. 6.1945 Beschikking Chef Staf No. 994. Machtiging aan Hoofd B.N.V. tot het verlenen van aanstellingen tot onbezoldigd rijksveldwachter.
(zie blz. 422)
5. 6.1945 Schriftelijke mededeling van Chef Staf aan alle militaire commissarissen van de oprichting van het Bureau Nationale Veiligheid, de benoeming van Mr. L. Einthoven als Hoofd daarvan en opdracht aan de militairen tot het geven van medewerking aan dit bureau.
(zie blz. 423)

16. 6.1945 Koninklijk Besluit No. 43.
Bekrachtiging beschikkingen Chef
Staf No. 978 en No. 979 vorengen-
noemd.
(zie blz. 424)
21. 6.1945 Brief van Hoofd B.N.V. aan Generaal
Clark (. ? .) met verzoek aan
alle daarvoor in aanmerking komende
militaire instanties mededeling te
doen over de oprichting van het
B.N.V., met verzoek om bevestiging,
dat dit bureau wordt erkend als de
enige Nederlandse dienst ter beher-
tiging van de in- en uitwendige
veiligheid van de Staat.
28. 6.1945 Hoofd B.N.V. zendt Chef Staf een
concept-brief, bestemd voor het
Ministerie van Justitie, betref-
fende de werkzaamheden ter zake van
het volgen van politieke stromingen
die revolutionaire bewegingen zou-
den kunnen veroorzaken, zoals die
vóór de oorlog werden verricht door
G.S. III, in samenwerking met de
plaatselijke politie. Voorgesteld
wordt, de politiechefs op te dra-
gen wederom inlichtingendiensten
op te richten en samen te werken
met de daarvoor bestaande speciale
afdeling van het B.N.V.
14. 7.1945 Brief van Chef Staf aan Ministerie
van Justitie waarin het door Hoofd
B.N.V. bij brief van 28 juni 1945
gedane verzoek wordt doorgegeven.
(zie blz. 425)
(Uit latere correspondentie blijkt
dat hierop door Justitie op 24 no-
vember 1945 nog geen antwoord was
gegeven.)
15. 7.1945 Per 15 juli 1945 zouden de Field
Security Sections en de C.I.-staf
van het Eerste Canadese leger op-
houden in ons land te werken.
Per brief van ...juni 1945 verzocht
Hoofd B.N.V. aan de Canadese leger-
leiding enkele onderdelen ook na 15
juli 1945 hun werkzaamheden te doen
voortzetten, ter assistentie van
het B.N.V. en voor het overnemen
van de C.I.-taken door het B.N.V.
10. 8.1945 Beschikking Chef Staf No. 1201.
Machtiging aan Hoofd B.N.V. onver-
wijde overgave te verlangen van po-
litie en Politieke Opsporingsdien-
sten (P.O.D.'s) van dossiers en loe-
se bescheiden, alsmede ter beschik-
king stelling van aangehouden of in

bewaring gestelde personen, zonder verplichting die verzoeken te motiveren.

(zie blz. 426)

27. 8.1945 Brief van Chef Staf (onbekend aan wie gericht, maar kennelijk bestemd voor algemeen gebruik) meldt opnieuw de oprichting van het B.N.V. en geeft een uiteenzetting over het ontstaan, de werkzaamheden en de bevoegdheden van het bureau.
(zie blz. 427/429)
- 22.10.1945 Hoofd B.N.V. zendt een nota aan Minister President, waarin uitvoerig worden omschreven de aanleiding tot de oprichting van het B.N.V., de diverse taken en de personeelsbezetting.
(zie blz. 430/433)
- 23.11.1945 Beschikking Chef Staf (ongenummerd). Benoeming Hoofd B.N.V. tot Militair Commissaris, met toekenning bevoegdheid tot:
- in dienst nemen van personeel;
 - recht van aanhouding, onderzoek en ophouding gedurende 24 uur;
 - recht van binnentreding en huiszoeking;
 - recht tot geven van bevelen aan politie.
- (zie blz. 434)
- 23.11.1945 Beschikking Chef Staf No. 1683. Aanwijzing van zestien personeelsleden van het bureau, die bevoegd worden verklaard personen in bewaring te stellen.
(zie blz. 435)
- 4.12.1945 Brief van Chef Staf aan alle hoofden van Politieke Opsporingsdiensten en alle commandanten van Bewarings- en Verblijfskampen over taak en bevoegdheden van het B.N.V., zulks ter wegneming van gebleken misverstanden.
(zie blz. 436)
1. 1.1946 Besluit Ministerraad.
Per 1 maart 1946 zal het B.N.V. in liquidatie gaan. Vanaf die datum zal het bureau ressorteren onder het Ministerie van Algemene Oorlogvoering (het latere Ministerie van Algemene Zaken).
1. 1.1946 Per 1 januari 1946 moeten alle nist-spionage-zaken door het B.N.V. zijn overgedragen aan de Politieke Opsporingsdiensten.

15. 1.1946 De afdeling 'Paspoorten' van het B.N.V. wordt opgeheven.
25. 1.1946 Koninklijk Besluit No. 14. Bekrachtiging Beschikking Chef Staf van 23 november 1945, tot benoeming Hoofd B.N.V. als Militair Commissaris en van de hem daarbij toegekende bevoegdheden.
(zie blz. 437/438)
26. 2.1946 Minister President geeft schriftelijk toestemming dat in Nederland een Amerikaans officier wordt geplaatst, die zich met het B.N.V. kan verstaan
"over vraagstukken van veiligheid en contra-spionage die tegelijkertijd voor de Verenigde Staten en Nederland van belang zouden zijn",
zoals dit ten aanzien van Engeland reeds het geval is.
27. 2.1946 Minister President schrijft aan Minister van Justitie, dat door het vervallen van de Bijzondere Staat van Beleg per 4 maart 1946 en door de invoering van het Koninklijk Besluit van 19 november 1945, Staatsblad No. 280, per 1 maart 1946 de aan zestien personeelsleden van het B.N.V. verleende bevoegdheid tot het geven van bevelen van bewaring is komen te vervallen.
Verzocht wordt veertien met name genoemde ambtenaren van het B.N.V. te benoemen tot Officier-Fiscaal, zodat zij gerechtigd zijn, in verband met de in- en uitwendige veiligheid van de Staat, personen aan te houden, op te houden (niet langer dan 24 uur) en in bewaring te stellen (voor ten hoogste 14 dagen).
1. 3.1946 Afdeling C van het B.N.V. (taak: testen van militairen bestemd voor dienst over zee) wordt opgeheven.
7. 3.1946 Na enig verzet van de zijde van de Directeur-Generaal voor de Bijzondere Rechtspleging tegen benoeming tot Officier-Fiscaal van B.N.V.-personeel, geeft Minister President, bij schrijven van 7 maart 1946 "opdracht" de gewenste benoemingen zo spoedig mogelijk tot stand te doen komen.
3. 6.1946 Minister President schrijft aan Hoofd B.N.V., dat een versnelde liquidatie van het B.N.V. noodzakelijk is.
Van 1 augustus 1946 af zal het B.N.V.

nog slechts enkele maanden als een afwikkelingsbureau kunnen voortbestaan. Dan zullen nog slechts 300 man in dienst mogen zijn.

Minister President vraagt om voorstellen, op korte termijn, voor reorganisatie en drastische inkrimping.

Enige tijd na 1 augustus 1946 zal het B.N.V. ophouden te bestaan. De documentatiedienst zal - met een geringere personeelsbezetting - overgaan naar de Centrale Veiligheidsdienst.

Een kleine kern van de Opsporingsdienst (niet meer dan 15 man) zal onder het Directoraat Generaal voor de Bijzondere Rechtspleging de liquidatie van de onderzoeken naar de Duitse spionage- en sabotagediensten afwickelen.

3. 6.1946 In antwoord daarop schrijft Hoofd B.N.V. aan Minister President, dat ruim 500 man zullen worden ontslagen.
1. 8.1946 Aanvang van de liquidatie van het B.N.V.
1. 8.1946 W.E. Sanders, hoofd van de afdeling 'Opsporingsdienst' ontslagen, na door hem gepleegde ontvoering van dossiers.
- , 9.1946 In verband met de verdwijning van een groot aantal dossiers uit het B.N.V.-archief is door Justitie beslag gelegd op het totale B.N.V.-archief.
- september/
december
1946 Geleidelijke afvloeiing van personeel dat niet zal overgaan naar de Centrale Veiligheidsdienst.
- 31.12.1946 Finale liquidatie B.N.V.

STAF MILITAIR GEZAG

NR. P. 5392

TE VELDE.....194

ONDERWERP:

BIJLAGEN:

BESCHIKKING VAN DEN CHEF STAF
MILITAIR GEZAG
van 29 Mei 1945, nr. 979

DE CHEF STAF MILITAIR GEZAG;

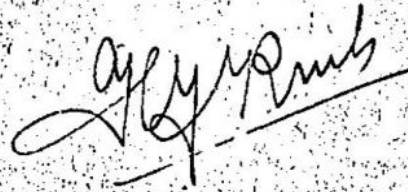
Overwegende, dat het wenschelijk is, de werkzaamheden betreffende de handhaving van de in- en uitwendige veiligheid van de Staat gecoördineerd te doen verrichten;

BESLUIT:

- A. met ingang van 29 Mei 1945 op te richten het Bureau voor Nationale Veiligheid, hebbende tot taak met uitsluiting van alle andere instanties alle werkzaamheden te verrichten de in- en uitwendige veiligheid van den Staat betreffende en daarover contacten op te nemen en te onderhouden met de Geallieerden;
- B. te benoemen tot Hoofd van genoemd Bureau voor Nationale Veiligheid, met ingang van 29 Mei 1945
- den tijdelijk benoemden Reserve Kolonel voor Algemeenen Dienst Mr. Louis EINTHOVEN, geboren op 30 Maart 1896 te Soerabaia.

Gegeven ten Stafkwartiere,
den 29 Mei 1945.

De Chef Staf Militair Gezag,
De Generaal-Majoor,

Mr. H. J. Kruls.

Aan: Res. Kolonel Mr. L. Einthoven
Copie D.v.O.
Archief
Stafbureau.

v.w./Col. 7

STAF MILITAIR GEZAG

NR. 5095

TE VELDE.....194

ONDERWERP:

BIJLAGEN:

BESCHIKKING VAN DEN CHEF STAF
MILITAIR GEZAG
van 29 Mei 1945, nr. 970

DE CHEF STAF MILITAIR GEZAG;

Overwegende, dat het wenschelijk is, dat de Heer
Mr. L. EINTHOVEN, geboren op 30 Maart 1896 te Soerabaja wordt benoemd tot een functie
bij het Militair Gezag, tot vervulling waarvan het bekleeden van een Officiersrang
noodzakelijk is;

dat het voor de handhaving en het herstel van de in-
wendige veiligheid van den Staat onmiddellijk en dringend noodzakelijk is, dat betrok-
kene tijdelijk wordt benoemd tot Reserve Kolonel voor Algemeenen Dienst en de verbinding
met de Regeering dermate is belemmerd, dat de beslissing van de Kroon daaromtrent niet
kan worden afgewacht;

gelet op het bepaalde in het Koninklijk besluit van 22
Augustus 1944, Staatsblad nr. E. 68;

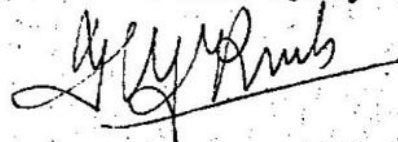
BENOEMT:

den Heer Mr. Louis EINTHOVEN,

met ingang van 29 Mei 1945 tijdelijk tot Reserve Kolonel voor Algemeenen Dienst voor
den tijd, dat hij is aangewezen als Hoofd van het Bureau Nationale Veiligheid van het
Militair Gezag.

gegeven te Velde,
29 Mei 1945.

De Chef Staf Militair Gezag,
De Generaal-Majoor,

Mr. H. J. Kruls.

Aan: Res. Kolonel Mr. L. Einthoven

Copie: D. v. O.
Betaalm.
Vert. IIIe Afd.
Archief.

v#/Col. |

Beschikking van den Chef van den Staf Militair Gezag
van 4 Juni 1945 No. 993

M I L I T A I R G E Z A G

De Chef van den Staf Militair Gezag,

Gelet op zijn beschikking van 29 Mei 1945, No.
979, houdende instelling van het "Bureau voor Nationa-
le Veiligheid";

B E S L U I T

Wachtiging te verleen en aan Mr. L. Rinthoven in
zijn hoedanigheid van Hoofd van het "Bureau voor Nationa-
le Veiligheid" om, voor zoover naar zijn oordeel voor
een goede uitvoering van de hem opgedragen taak de bij-
stand der politie is vereischt, daartoe zoo nodig
namens hem, den Chef van den Staf Militair Gezag, aan
de ambtenaren en beambten der politie bevelen te geven,
welke bevelen degenen, tot wie zij zijn gericht, gehou-
den zijn op te volgen, met bepaling, dat in geval van ge-
schil met het hoofd der plaatselijke politie de gewach-
tigde van deze bevoegdheid behalve in dringende gevallen
geen gebruik zal maken dan na overleg en zooveel moge-
lijk in overeenstemming met den betrokken fungerend Di-
recteur van Politie,

met wachtiging op Mr. L. Rinthoven voornoemd om
de uitoefening van de hem bij deze beschikking verleen-
de bevoegdheid geheel of gedeeltelijk zede op te dragen
aan door hem aan te wijzen andere personen, deel uit-
makende van voormeld Bureau, onder gehoudenheid om van
elke zoodanige opdracht onverwijld kennis te geven aan

den Chef van den Staf Militair Gezag.
ten Stafkwartiere, den 4 Juni 1945; de Chef v.d. Staf M.G.
w. m. Kolonel Mr. P. J. A. Spillenaar

afge-
dend
chrift
luit. Kol.
erritsen)

4 Juni 1945

Beveling van den Chef van den Staf Militair Gezag van
4 Juni 1945 No. 994

M I L I T A I R G E Z A G,

De Chef van den Staf Militair Gezag,
Gelet op de desbetreffende bepalingen van het Besluit
op den bijzonderen staat van beleg;

B E S L U I T

Aan Mr. L. KINTHOVEN in zijn hoedanigheid van Hoofd van
het Bureau voor Nationale Veiligheid op te dragen de
bevoegdheid om namens hem, den Chef van den Staf
Militair Gezag, bij schriftelijken last voor het in
bijzonderen staat van beleg verkeerende gebied aan
bepaalde personen, deel uitmakende van voormeld bu-
reau, een aanstelling tot onbezoldigd Rijksveld-
wachter te verlenen.

Ten Stafkwartieren
den 4 Juni 1945

de Chef van den Staf
Militair Gezag,
o.l. De Sous-Chef
de Kolonel,

voor eensluidend
afschrift:

de Luit. Kolonel

J. Geffitsen.

w.g. Mr. P.J.H. Snijders.

STAF MILITAIR GEZAG

Stafkwartier, 5 Juni 1945

Sectie II

Inlichtingen- en

No. II A 3133/149

Veiligheidsdienst

Onderwerp: Bureau voor Nationale Veiligheid.

M. G. <i>B. N. V.</i>	
VOLGNUMMER	<i>5819.</i>
DATUM	<i>8/6/45</i>
TEBEHANDELEN DOOR:	
BEANTW.	
ARCHIEF	<i>MB</i>
NUMMERGERICHT	<i>979</i>

Door mij is bij beschikking van 29 Mei 1945, No. 979 een "Bureau voor Nationale Veiligheid".

Dit bureau treedt in de plaats van den "Inlichtingen- en Veiligheidsdienst van het Militair Gezag" en alle andere organisaties, door welke op hetzelfde terrein een speciale taak werd uitgevoerd. Het fungeert als centrale instantie, belast met de vorenbedoelde en andere daarmee verband houdende of soortgelijke werkzaamheden, waar- bij de in- of uitwendige veiligheid van den Staat rechtstreeks is gemeeid.

Tot Hoofd van het bureau heb ik benoemd den reserve kolonel Mr. L. Einthoven, die rechtstreeks onder mijn bevelen staat.

Bij mijn beschikking van 4 Juni 1945 No. 993 heb ik voorts Mr. L. Einthoven in zijn gemelde hoedanigheid, alsmede de door hem aan te wijzen andere leden van zijn bureau, gemachtigd om den bij- stand der politie in te roepen en, zoo noodig, namens mij aan de amb- tenaren en beambten der politie bevelen te geven, zulks nochtans in geval van geschil met het hoofd der plaatselijke politie zooveel mogelijk na overleg en in overeenstemming van met den betrokken fun- geerend Directeur van Politie.

Ik draag aan alle militaire commissarissen op aan de personen, die van het "Bureau voor Nationale Veiligheid" deel uitmaken en zich als zoodanig legitimeeren, alle mogelijke medewerking te verleenen, hun de gevraagde inlichtingen te verstrekken en hun bij de uitvoering van hun taak behulpzaam te zijn.

Voor zoover hiertegen uit veiligheids oogpunt geen overwegende bezwaren bestaan, zullen de Militaire Commissarissen in kennis wor- den gesteld van hetgeen in hun gezagsgebied ter zake is verricht.

Het adres van het "Bureau voor Nationale Veiligheid" zal U zoo spoedig mogelijk worden medegedeeld.

De Chef van den Staf Militair Gezag,
o.l. De Sous-Chef,
De Kolonel,

Mr. F. J. H. Snijders.

Aan alle Militaire Commissarissen.
Aan alle Hoofden van Secties en
Diensten van den Staf.

S-H-II-14,

No. 43 Wij Wilhelmina, bij de gratie Gods,
Koningin der Nederlanden, Prinses van
Oranje Nassau, onz. onz. enz.

Op de voordracht van onzen Minister van
Oorlog van 8 Juni 1945, Afdeling I.A. Nr. 15;

Gelet op het bepaalde in ons Besluit van
11 April 1942, Staatsblad Nr. O 31, zooals dit thans luidt, en
mede gelet op het bepaalde in Ons Besluit van 22 Augustus 1944,
Staatsblad No. E 68, zooals dit thans luidt:

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

Ter bekrachtiging van de desbetreffende door den chef Staf Mi-
litair Gezag genomen Beschikkingen van 29 Mei 1945, Nos. 978 en 979;
Met ingang van 29 Mei 1945,

Op te richten het Bureau voor Nationale Veiligheid, hebbende tot
taak, met uitsluiting van alle andere instanties, alle werkzaamheden
te verrichten de in- en uitwendige veiligheid van den Staat betref-
fende en daar over contacten op te nemen en te onderhouden met de
Geallieerden,

tijdelijk te benoemen en aan te stellen voor den tijd, dat hij de
functie vervult van Hoofd van het Bureau Nationale Veiligheid van het
Militair Gezag tot Reserve Kolonel voor Algemeene Dienst

Mr. Louis EINTHOVEN, geboren 30 Maart 1896 te
Soerabaya.

te benoemen tot Hoofd van het Bureau voor Nationale Veiligheid, den
tijdelijk benoemden Reserve Kolonel

Mr. J. EINTHOVEN.

Onzen Minister van Oorlog is belast met de uitvoering
van dit Besluit.

De Minister van Oorlog
w.g. J. de Quay.

BREDA, den 16 Juni 1945,
w.g. WILHELMINA.

Voor eensluidend afschrift:
Het Hoofd der Afd. I.
de Majoor,

w.g. W.A.M. Lautenslager.

Voor eensluidend afschrift:
Het Hoofd Personeels Zaken

w.g. J.G. de Zeeuw.

Zijne Excellentie den Minister
van Justitie. - - - - -

Zooals Uwe Excellentie bekend zal zijn werd door mij, in overeenstemming met het gevoelen van Uw ambtsvoorganger en den toenmaligen Minister van Oorlog, op 29 Mei j.l. het Bureau Nationale Veiligheid opgericht ten-einde de werkzaamheden de in- en uitwendige veiligheid van den Staat betreffende gecoördineerd te doen verrichten.

Men was n.l. met mij van oordeel, dat gedurende den toestand van bijzonderen Staat van beleg, waarin ons land nog steeds verkeert, degene die verantwoordelijk is voor de orde, rust en veiligheid moest beschikken over een apparaat, dat hem voortdurend rechtstreeks op de hoogte kan houden van al die verschijnselen, die zouden kunnen leiden tot onrust en verstoreng der orde.

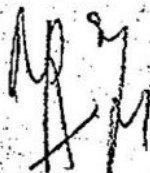
Daarom is er een afdeeling van het B.N.V. ingesteld, die zich speciaal bezig houdt met het volgen van politieke stroomingen, die revolutionaire bewegingen zouden kunnen veroorzaken. Deze werkzaamheden werden voor den oorlog verricht door de IIIe afd. van den Generalen Staf, die zijn inlichtingen verkreeg van de Gemeentelijke Politie corpsen in het land.

Ik meen, dat wij terstond weer gebruik moeten maken van de ervaringen en het personeel van deze corpsen, die bovendien ook zelf op de hoogte moeten blijven van de extremistische stroomingen, willen zij niet plotseling voor onaangename verrassingen gesteld worden.

Het is daarom dat ik Uwe Excellentie moge verzoeken om aan nader in overleg met het B.N.V. aan te wijzen Politiechefs op te dragen hun oude Inlichtingen Diensten wederom in te richten en de verkregen inlichtingen - zoo deze van groot belang zijn - terstond en anders periodiek - aan het B.N.V. in te dienen. Genoemd Bureau zal beschikken over een kleine staf van personeel om al deze gegevens te verwerken, terwijl een groep ambtenaren van beperkten omvang die onderzoeken zullen verrichten die van meer landelijken aard zijn.

Indien Uwe Excellentie zich met het bovenstaande zou kunnen vereenigen dan zou mij kunnen worden medegedeeld met welk van Uw ambtenaren het B.N.V. zich voor de regeling van verdere details zou kunnen verstaan.

CHEF STAF MILITAIR GEZAG.

Beschikking van den Chef Staf Militair Gezag
van l.o. 3. 45 no. 1201.

De Chef van den Staf Militair Gezag,

Gelet op zijne beschikkingen van 29 Mei 1945, houdende instelling van het "Bureau Nationale Veiligheid" en van 29 Mei 1945 waar bij aan den Kolonel Mr. L. Einthoven machtiging wordt verleend om aan alle ambtenaren en beampten van de politie bevelen te geven

Besluit:

Aan den Kolonel Mr. L. Einthoven in zijne hoedanigheid van Hoofd van het Bureau Nationale Veiligheid machtiging te verleenen van alle ambtenaren en beampten van de Politie en van de Politieke Opsporingsdiensten te verlangen onverwijld overgave van door hem aan te duiden dossiers of losse bescheiden, alsook onverwijld ter beschikking stelling van aangehouden of in bewaring gestelde personen, zonder de verplichting die verzoeken te motiveeren.

Met machtiging op den Kolonel Mr. L. Einthoven voornoemd om de uitoefening van de hem bij deze beschikking verleende bevoegdheid geheel of gedeeltelijk mede op te dragen aan andere personen, deel uitmakende van voornoemd Bureau.

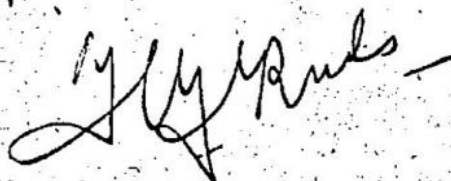
De ambtenaren en beampten der Politie en Politieke Opsporingsdiensten zijn gehouden aan zulke door den Kolonel Mr. Einthoven gedane vorderingen onverwijld en met den meesten spoed, op ieder tijdstip van dag of nacht gevolg te geven.

Ten Stafkwartiere, 10/8-1945.

den

De Chef Staf Militair Gezag

De Generaal-Majoor

Mr. H.J. Kruls.,

Militair Gezag
af van een staf.

Te Velde 27 Aug.

1945.

Onderwerp: -Bureau Nationale Veiligheid.

Voor het geval zulks U nog niet bekend mocht zijn heb ik de eer U te berichten, dat op 29 Mei 1945 door mij werd gesticht het

BUREAU NATIONALE VEILIGHEID (B.N.V.),

tot Hoofd waarvan op dien datum door mij werd aangesteld de daartoe tijdelijk benoemden reserve-Kolonel voor Algemeenen Dienst Mr. J. Eindhoven.

Het B.N.V., waarvan het hoofdkwartier is gevestigd te Scheveningen heeft tot taak met uitsluiting van alle andere instanties alle werkzaamheden de in- en uitwendige veiligheid van den Staat betreffende te verrichten.

Over het ontstaan, de werkzaamheden en de bevoegdheden van B.N.V. kan het navolgende worden medegedeeld.

Gedurende de oorlogsjaren bevonden zich in Nederland de vertakkingen van een groot aantal spionage-, sabotage- en propaganda-organisaties van den vijand.

Deze zeer ingewikkelde Duitse instituten hadden hun vertegenwoordigers of opzettelijk in Nederland achtergelaten of deze hadden tengevolge van het snelle verloop der militaire operaties niet sne genoeg naar Duitschland weten te ontkomen.

Zoolang dit netwerk, dat zoowel uit Duitschers als uit Nederlanders bestaat, niet is opgeruimd, kan van veiligheid in Nederland geen sprake zijn, terwijl met zekerheid kan worden aangenomen, dat de hier achtergebleven restanten straks aanknoopingspunten zullen vormen zoodra aan Duitschland enige zelfstandigheid in welke vorm of toegeving ook hergeven wordt.

De opruiming van de hierboven bedoelde vijandelijke groepen werd op het oogenblik van de bevrijding onmiddellijk ter hand genomen door een groot aantal Field Security Sections van de zich in Nederland bevindende Geallieerde Legers, terwijl aan dien arbeid bovendien werd deelgenomen door de Sectie III A van mijn Staf. De Field Security Sections hebben op 15 Juli 1945 hun arbeid in beginsel gestaakt en de Sectie III A van mijn Staf is op 29 Mei 1945 door mij opgeheven. De taak van B.N.V. bestaat in de voortzetting en volvoering van deze bovenomschreven arbeid der Field Security Sections, zoowel in het binnenland als in het buitenland.

Uiteraard kan deze arbeid - wil hij succesvol zijn - niet in het openbaar geschieden. Daarom dient B.N.V. bij deze haar werkzaamheden een strikte geheimhouding in acht te nemen. Het belang en de noodzaak hiervan dient door de instantien, welke met B.N.V. in contact zijn te worden ingezien en B.N.V. behoort daarbij te worden gesteund.

Aan B.N.V. is tevens opgedragen te waken voor de betrouwbaarheid van het leger.

Voorts is het belast met het betrouwbaarheids-onderzoek van alle naar het buitenland reizenden.

Tenslotte heeft B.N.V. tot taak de Overheid voor te lichten ómtrent mogelijke gevaren van revolutionnaire woelingen.

Uiteraard kan het B.N.V. zijn belangrijke taak niet vervullen zonder bijzondere bevoegdheden.

Daarom heb ik op 4 Juni 1945 den Kolonel Mr. Einthoven gemachtigd onbezoldigd Rijksveldwachters aan te stellen in het in bijzonderen staat van beleg verkeerd gebied, alsook om bevelen te geven aan de politie-autoriteiten, welke door deze dienen te worden opgevolgd.

Aan laatstgenoemde machtiging is verbonden de bepaling, dat bij geschil met het hoofd ééner plaatselijke

politie de Kolonel Einthoven of diens gemachtigde van de gegeven bevoegdheid, behalve in spoedgevallen geen gebruik zal maken dan na overleg en zooveel mogelijk in overeenstemming met den betrokken fungerend directeur van Politie.

Ten slotte machtigde ik op 10 Augustus 1945 den Kolonel Mr. Einthoven van de autoriteiten van de Politie en de Politieken Opsporingsdiensten desgewenscht te verlangen de overgave van dossiers en losse bescheiden als ook van aangehouden of in bewaring gestelde personen aan hem of zijne gevolmachtigden, zonder gehouden te zijn zulke verzoeken te motiveeren en andere gehoudeheid van de bedoelde autoriteiten onverwijld aan die verzoeken te voldoen.

Ik verzoek U in voorkomende gevallen aan B.N.V. alle mogelijke medewerking te willen verleen.

De Chef Staf Militair Gezag
De Generaal-Majoor,

BUREAU NATIONALE VEILIGHEID

Vlak achter de legers die ons kwamen bevrijden deed de Field Security haar intrede in ons land.

Dit apparaat moest de legers (en daardoor ook de burgerbevolking) beveiligen tegen de Duitse spionage-, sabotage- en propagandaorganisaties, die zich nog in ons land bevonden.

Deze zeer ingewikkelde Duitse instituten hadden hun vertegenwoordigers hier of opzettelijk achtergelaten of deze hadden niet tijdig naar Duitschland weten te ontkomen.

Zoolang dit geheele netwerk, dat bestaat uit Duitschers en Nederlanders, niet is opgeruimd kan er van veiligheid geen sprake zijn, terwijl met zekerheid valt aan te nemen, dat hier achtergebleven restanten straks aanknoopingspunten zullen vormen voor een nieuwe Duitse spionage organisatie, zoodra de geallieerde greep op het bezette gebied verslapt of verdwijnt.

Bij tientallen kwamen de Field Security Sections met een zeer groot personeel ons land binnen en vestigden zich in talloze plaatsen. In de groote steden waren er zelfs meerdere secties.

De Canadeezen troffen hier talloze instanties aan, officieele en officieuze, alsook groepen illegale vrijwilligers die met hen wilden samenwerken. Ze konden echter uit deze chaos geen wijs worden en drongen er met klem op aan, dat er één officieele instantie werd gevormd met wie zij konden werken. Dit officieele lichaam zou dan alle andere instanties die op het terrein van de bestrijding van spionnen, saboteurs enz. werkzaam waren moeten coördineeren.

Daarom besloten de vorige Minister President tevens Minister van Justitie, de Minister van Oorlog en Generaal Kruls in het laatst van Mei 1945 tot het oprichten van het Bureau Nationale Veiligheid, dat met uitsluiting van alle andere instanties de contacten zou opnemen en onderhouden met de geallieerden op het terrein van de Field Security.

Dit Bureau kreeg tevens tot taak (gedeeltelijk een voortzetting van het werk van Sectie IIIa Mil. Gezag) om de betrouwbaarheidsonderzoeken voor het Leger en voor de naar het buitenland reizenden te verrichten, terwijl de voorlichting van de Overheid over de mogelijke gevaren van revolutionaire woelingen mede aan dit Bureau is opgedragen.

Aangezien de Canadeezen in de tweede helft van Juli zouden verdwijnen werd met de grootste spoed vanaf begin Juni aan den opbouw van een organisatie begonnen om het werk van de Field Security te kunnen overnemen. Daartoe was het niet alleen noodig om een Centrale dienst te scheppen, die leiding kon geven aan het geheel, doch overal in het land moesten buitendiensten uit den grond worden gestampt.

Daarbij deden zich schier onoverkomelijke moeilijkheden voor op personeelgebied. Er waren twee categorien menschen voor dit werk te gebruiken: politie-ambtenaren en illegale werkers, die zich gedurende de bezetting al eenigszins vertrouwd gemaakt hadden met dit soort zaken. Het aantal geschikte en nog beschikbare politiemenschen is uiterst gering en toch zijn dat vrijwel de eenige menschen die zonder lange voorafgaande training volgens de regelen van de kunst zeer geslepen en speciaal opgeleide tegenstanders kunnen verhooren.

Weliswaar zal thans aangevangen worden om ook anderen op te leiden in de techniek van het verhooren doch dat neemt geruimen tijd in beslag en er moet snel gewerkt worden. De Canadeezen zullen n.l. nimmer deze Field Security werkzaamheden geheel aan ons overlaten, indien zij niet een garantie hebben, dat wij hun werk naar behooren zullen kunnen voortzetten. Zij kunnen geen risico nemen, dat in een gebied waardoorheen hun verbindingen loopen, dat voorloopig bevendien nog een belangrijk "leave centre" is, allerlei hoogst gevaarlijke elementen achter blijven zonder dat deze op de juiste wijze opgespoord en ontmaskerd worden. Het is van het grootste belang, dat wij op het gebied van het arresteren en in bewaring houden van zich hier te lande bevindende misdadigers zoo snel mogelijk onze souvereiniteit herkrijgen.

De strijd tegen de Duitse spionnen, sabotyers en propagandisten benevens hun Nederlandsche handlangers is een snel afloopende strijd. Indien het Bureau zijn taak naar behooren vervult, zullen deze groepen misdadigers binnen afzienbaren tijd zijn opgeruimd en zoolang Duitschland in zijn huidige staat verkeert zullen er vermoedelijk niet veel nieuwe spionnen bijkomen.

De huidige omvang van het Bureau zal dus snel afnemen om tenslotte tot een kleine kernorganisatie ineen te schrompelen. Dit brengt echter mede dat het zeer moeilijk is om geschikt personeel te krijgen omdat de vermoedelijke gang van zaken eerlijkheidshalve natuurlijk aan sollicitanten wordt medegedeeld.

Dit is een van de redenen waarom hogere salarissen moeten worden betaald, omdat anders iedereen een "vaste betrekking" pre- fereert. De lange werktijden en de zware "security"-eischen die aan het hier werkzame personeel worden gesteld zijn eveneens motieven voor een betere salariering dan de normale.

De Minister van Oorlog stelt den eisch om in een periode van enkele maanden vele tienduizenden oorlogsvrijwilligers op hun betrouwbaarheid te onderzoeken. Daarvoor moeten plotseling enkele tientallen zeer tijdelijke ambtenaren worden geselecteerd die een primitief leven moeten leiden ergens in Oost-Brabant.

Geschikte krachten daarvoor krijgt men alleen, wanneer men hen behoorlijk betaalt, omdat ze in het voorjaar weer op straat staan.

De voorlichting van de Regeering omtrent mogelijke revolutionaire woelingen geschiedt op dezelfde wijze als vóór den oorlog. Hierbij zijn w.l. alle locale politiecorpsen ingeschakeld aangezien de plaatselijke autoriteiten het allereerste belang er bij hebben om op de hoogte te blijven van hetgeen er in hun onmiddellijke nabijheid geschiedt of voorbereid wordt.

De door de Politie verstrekte gegevens zullen op het B.N.V. worden verzameld, waardoor een overzicht wordt verkregen over de activiteit in het geheele land, welk overzicht ten dienste staat van alle betrokken Departementen.

Het B.N.V. dat tot dusverre practisch geen eigen arrestanten heeft is thans bezig om deze van de verdwijnende Field Security over te nemen. Daarbij moeten processen verbaal opgemaakt worden van elken arrestant aangezien die niet bestaan. Van elken arrestant moet worden nagegaan of hij al verhoord is en wat de uitslag van dit verhoor geweest is.

Ondanks herhaald aandringen kreeg ik nog steeds geen volledig overzicht over het aantal en de namen van de diverse arrestanten van de Field Security. Wel staat er vast dat wat de grootste willekeur met de menschen is omgesprongen.

Een aantal verbindingsofficieren werd door B.N.V. gedetacheerd bij de Field Security Sections teneinde het proces van overneming der werkzaamheden te vergemakkelijken.

Zoodra de Field Security Sections geheel zullen zijn opgeheven zullen deze verbindingsofficieren, tezamen met een reeds in Scheveningen gevormd controle apparaat, een voortdurend toezicht uitoefenen op een snelle afwerking van de in behandeling

- 4 -

zijnde gevallen.

Wellicht ten overvloede moge hierbij nog worden opgemerkt dat het niet op de weg ligt van het B.N.V. om ten aanzien van elken verdachte een volledig onderzoek naar de mate van zijn schuld in te stellen of om te onderzoeken of alle elementen van het strafbare feit wel voldoende zijn nagegaan. Het B.N.V. heeft slechts tot taak om zoo snel mogelijk van elk een, die verdacht wordt van te hebben behoord tot de Duitse spionage, sabotage of propagandaorganisaties de noodige informatie te verkrijgen over de wijze waarop de vijandelijke diensten gewerkt hebben en omtrent de handlangers die daarbij werden ingeschakeld.

Zoodra deze informatie is verkregen wordt de verdachte met de noodige stukken doorgegeven aan de instantie die voor de verdere rijpmaking van de zaak voor de terechtzitting moet zorgen.

Ik ben mij er zeer wel van bewust dat de Engelschen van oordeel zijn dat wij in de afgelopen twee maanden dat het Bureau bestaat nog niet hard genoeg opgeschoten zijn.

Het is echter noodig om dit zeer subtiele werk te doen geschieden door menschen die zich ten volle van hun verantwoordelijkheid bewust zijn en daarom zoo goed mogelijk geselecteerd moeten worden.

Tallooze personen, die in den oorlog op dit terrein werkzaam waren moesten worden verwijderd omdat ze meenden dat men nog steeds onder de vroegere omstandigheden door kon werken.

Het komt mij voor dat het beter is om iets langzamer de organisatie op te bouwen en daardoor een redelijker kans op behoorlijk werk te hebben, dan dat men iets uit den grond stampst dat zelfs onder de huidige omstandigheden niet aan redelijke eischen voldoet.

M I L I T A I R G E Z A G .

De Chef van den Staf Militair Gezag,

Overwegende, dat het terwille van een goede uitvoering der aan het Bureau Nationale Veiligheid - ingesteld bij zijn beschikking van 29 Mei 1945, No. 979 - door hem opgedragen taak, noodzakelijk is het Hoofd van dit Bureau aan te stellen tot Militair Commissaris, als bedoeld in artikel 3, tweede lid, van het Aanwijzingsbesluit Militair Gezag;

Overwegende voorts, dat hierin door de Kroon niet tijdig kan worden voorzien,

Gelet op de desbetreffende bepalingen van het Besluit op den bijzonderen staat van beleg en het Aanwijzingsbesluit Militair Gezag;

B E S L U I T :

I. Te benoemen tot Militair Commissaris, als bedoeld in artikel 3, tweede lid, van het Aanwijzingsbesluit Militair Gezag, belast met de bijzondere taak om in het gehele in bijzonderen staat van beleg verkeerende gebied als Hoofd van het Bureau Nationale Veiligheid uitvoering te geven aan de aan dit Bureau bij zijn beschikking van 29 Mei 1945, No. 979, opgedragen werkzaamheden

den Reserve Kolonel voor Algemeenen Dienst
Mr. Louis E i n t h e v e n,
geboren 30 Maart 1896 te Soerabaya;

II. Te bepalen, dat de Militaire Commissaris voornoemd, uitsluitend bevoegd zal zijn, om voorzoover dat voor een goede uitvoering van de hem opgedragen taak noodzakelijk is,

- a. vanwege den Minister van Oorlog personeel in dienst te nemen op arbeids-overeenkomst naar burgerlijk recht, met inachtneming van de bepalingen van het besluit van 16 Mei 1944 (Staatsblad No. E 33);
- b. personen, ten aanzien van welke dit geboden is in verband met de in- en uitwendige veiligheid van den staat te doen aanhouden, onderzoeken en gedurende niet langer dan vier en twintig uren ophouden, onder gehoudenheid hiervan terstond mededeeling te doen of te laten doen aan den ter plaatse der aanhouding op grond van artikel 1, tweede lid, van het Besluit politieke delinquenten 1945 tot aanhouding en inbewaringstelling bevoegden persoon of instantie;
- c. elke plaats, zelfs tegen den wil van den rechthebbende, op vertoon van een daartoe strekkenden door hem afgegeven algemeenen of bijzonderen schriftelijken last te doen betreden en aldaar onderzoek of huiszoeeking te laten doen, zulks met dien verstande, dat de met onderzoek of huiszoeeking belast persoon gehouden is van zijn bevinden proces-verbaal op te maken en dit bij den Militairen Commissaris in te leveren;
- d. in gevallen, waarin naar zijn oordeel, voor de goede uitvoering van de hem opgedragen taak de bijstand der politie vereischt is, daartoe, zoo nodig, aan de ambtenaren en beamten der politie bevelen te geven, welke denen gehouden zijn op te volgen, met bepaling, dat hij in geval van geschil met het hoofd der plaatselijke politie van deze bevoegdheid, behalve in dringende gevallen, geen gebruik zal maken dan na overleg met den betrokken fungerend Directeur van Politie;

III. Te bepalen, dat deze beschikking in de plaats zal treden van zijn beschikking van 4 Juni 1945, No. 994 en geacht moet worden sedert dien datum te hebben gegolden.

IV. In te trekken zijn beschikking van 4 Juni 1945, No. 995.

Gegoven te 's Gravenhage, den November 1945
De Chef van den Staf Militair Gezag,

Beschikking van den Chef van den Staf Militair Gezag van 23 November 1945,
No. 1683.

M I L I T A I R G E Z A G .

De Chef van den Staf Militair Gezag,

Gelet op het bepaalde in de artikelen 1, 2 en 13 van het Besluit
politieke delinquenten 1945 (Staatsblad F 244);

B E S L U I T :

W.E. Sanders, wonende te Scheveningen.

M. de Meyer, " " Scheveningen.

allen in dienst van het Bureau Nationale Veiligheid,
aan te wijzen als personen, bevoegd tot het geven van bevelen tot
bewaring, als bedoeld in de artikelen 1, 2 en 13 van het Besluit
politieke delinquenten 1945.

Gegeven te 's Gravenhage, 23 November 1945.
De Chef van den Staf Militair Gezag.
o.l. De Sous-Chef,
De Reserve Kolonel

STAF MILITAIR GEZAG
SECTIE II AC.

's Gravenhage, 4 December 1945.

No. II A 9613/221.

Onderwerp: Bureau Nationale Veiligheid.

Bijlage: 1.

1. Daar mij gebleken is, dat er eenig misverstand bestaat omtrent de positie van het Bureau Nationale Veiligheid en omtrent de bevoegdheden van degenen, die bij dit Bureau in dienst zijn, doe ik U hieronder daaromtrent eenige mededeelingen toekomen.
2. Het Bureau Nationale Veiligheid heeft tot taak de bestrijding van spionage en contra-spionage tegen den Staat der Nederlanden. Ten einde het B.N.V. in de gelegenheid te stellen deze taak ook onder vigour van het Besluit politieke delinquenten 1945 (Staatsblad F 244) te kunnen uitvoeren, heb ik bij mijn beschikking No. 1683 van 23 November 1945, waarvan afschrift hierbij gaat, de daarin genoemde zotion personen in dienst van dit Bureau aangesteld als gemachtigde in den zin van artikel 1 van gezegd Besluit. Deze personen zijn derhalve bevoegd bevelen tot bewaring voor ten hoogste veertien dagen te geven (alsmede gedurende dezen termijn bevelen tot invrijheidstelling), onder gehoudenheid van deze bevelen terstond mededeeling te doen aan den bevoegden procureur-fiscaal en den door het militair gezag tot het geven van bevelen tot bewaring en invrijheidstelling bevoegd verklaarde personen. Deze bevoegdheid geldt uitsluitend ten aanzien van hen, die van spionage of contra-spionage tegen den Staat der Nederlanden verdacht worden.
3. Wellicht ten overvloede breng ik onder Uw aandacht, dat het Hoofd van het Bureau Nationale Veiligheid, de reserve kolonel Mr. L. Einthoven, de bevoegdheid heeft bevelen tot aanhouding te geven en de aldus aangehouden gedurende vier en twintig uren te doen ophouden.
4. Tevens heeft het Hoofd van het B.N.V. dezelfde bevoegdheid als de Hoofden der P.O.D.en, t.w. iedere plaats, zelfs tegen den wil van den rechthebbende te doen betreden en daar onderzoek of huiszoeking te laten doen. Hij kan, indien dit voor de goede uitvoering van zijn taak vereischt is, de hulp der politie inroepen.

De Chef van den Staf Militair Gezag,
De Luitenant-Generaal,

H. J. Kruls
Mr. H. J. Kruls.

M. G.	B. N. V.
VOLGNUMMER	29214
DATUM	6-12-45.
TEGENWAARDELEN DOOR	Rob Einthoven
BEANTW.	
ARCHIEF NUMMER.	

Aan: alle Hoofden van de Politieke
Opsporings Diensten;
alle Commandanten van Bewarings- en Verblijfskampen.

In afschrift aan:
den Directeur-Generaal voor Bijzondere Rechtspleging (10x);
het Hoofd Bureau Nationale Veiligheid.

25 Januari 1946

Nr. 14.

W I J. W I L H E L M I N A, bij de gratie Gods,
Koningin der Nederlanden, Prinses van
Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van
17 Januari 1946, Afdeeling A.I, Bureau 1, Nr. 33;

Gelet op het bepaalde in Ons Besluit van 19 Juni
1944, (Staatsblad Nr. E 43), houdende vaststelling van het
aanwijzingsbesluit Militair Gezag, zooals dit thans luidt;

HEBBEEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN,

ter bekrachtiging van de desbetreffende door den Chef Staf
Militair Gezag genomen beschikking van 23 November 1945,
Nr. Nr. 1682;

- I. te benoemen tot Militair Commissaris, als bedoeld in
artikel 3, tweede lid, van het Aanwijzingsbesluit Militair
Gezag, belast met de bijzondere taak om in het geheele in
bijzonderen staat van beleg verkeerende gebied als Hoofd
van het Bureau Nationale Veiligheid uitvoering te geven
aan de aan dit Bureau bij ons Besluit van 16 Juni 1945,
nr. 43, opgedragen werkzaamheden,
den als zoodanig tijdelijk benoemden Reserve-kolonel voor
algemeenen dienst,

Mr. L. Einthoven;

- II. te bepalen, dat de Militaire Commissaris voornoemd, uit-
sluitend bevoegd zal zijn, om voorzover dat voor een goe-
de uitvoering van de hem opgedragen taak noodzakelijk is,
a) vanwege den Minister van Oorlog personeel in dienst
te nemen op arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht,
met inachtneming van de bepalingen van Ons Besluit van
16 Mei 1944 (Staatsblad Nr. E.33);
b) personen, ten aanzien van welke dit geboden is in ver-
band met de in- en uitwendige veiligheid van den Staat,
te doen aanhouden, onderzoeken en gedurende niet langer
dan vier en twintig uren ophouden, onder gehoudenheid
hiervan terstond mededeeling te doen of te laten doen
aan den ter plaatse der aanhouding op grond van artikel
1, tweede lid, van het Besluit politieke delinquenten
1945 tot aanhouding en inbewaringstelling bevoegden per-
soon of instantie;
c) elke plaats, zelfs tegen den wil van den rechthebbende,
op vertoon van een daartoe strekkenden door hem afge-
geven algemeenen of bijzonderen schriftelijken last te
doen betreden en aldaar onderzoek of huiszoeking te
laten doen, zulks met dien verstande, dat de met het
onderzoek of huiszoeking belaste persoon gehouden is
van zijn bevinden proces-verbaal op te maken om dit
bij den Militairen Commissaris in te leveren;

- d) in gevallen, waarin naar zijn oordeel, voor de goede uitvoering van de hem opgedragen taak de bijstand der politie vereischt is, daartoe, zoo noodig, aan de ambtenaren en beambten der politie bevelen te geven, welke dezen gehouden zijn op te volgen, met bepaling, dat hij in geval van geschil met het hoofd der plaatselijke politie van deze bevoegdheid, behalve in dringende gevallen geen gebruik zal maken dan na overleg met den betrokken fungeerend Directeur van Politie;
- III. te bepalen, dat dit besluit in de plaats zal treden van de beschikking van den Chef Staf Militair Gezag van 4 Juni 1945, nr. 994 en geacht moet worden sedert dien datum te hebben gegolden;
- IV. in te trekken de beschikking van den Chef Staf Militair Gezag van 4 Juni 1945; nr. 993.
- Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit.

's-GRAVENHAGE, den 25 Januari 1946

(get.) WILHELMINA.

DE MINISTER VAN OORLOG,
(get.) J. MEYNEN.

STRUCTUUR 1946

In augustus 1946 omvatte het B.N.V. de volgende afdelingen:

1. Kabinet
2. Afdeling A (Algemene Zaken)
3. Afdeling B (Extremisme)
4. C.I. mission bezet Duits gebied
5. Opsporingsdienst
6. Documentatiedienst.

Afdeling A, , bestond uit:

Secretariaat (inwendige dienst, magazijn, huisvesting)

Personeelszaken
Comptabiliteit
Intendance
Fotografie
Telefoon
Radiodienst
Interne controle
Vervoer
Wacht

De Opsporingsdienst,
bestond uit:

- I. Inspectie I alle zaken S.D. betreffende spionage, Abwehr I
- Inspectie II Marine-Abwehr (I, II, III), sabotage Abwehr II, alle vóórvalloze spionage
- Inspectie III S.D.-contra-spionage, Abwehr III
- Inspectie IV alle spionage-zaken niet vallende onder inspectie I, II of III, bijhouden blacklist, verwerking statistische gegevens, regeling wekdienst, toezicht op bodes.

II. Afdeling Arrestanten (registratie, afvoer, vermogensbeheer, bewijzen toelating kampen enz.)

III. Administratie, bestaande uit:

Agenda
Cartotheek + archief losse stukken
Dossiers
C.I. documentatie
Typekamer
Vertaalkamer

De Documentatiedienst, , bestond uit:

Cartotheek
Dossiervorming
Archief
Correspondentie
Agenda
Centraal Bevolkingsregister
Inlichtingenbureau. (security slips)

PERSONEELSBEZETTING

De totale sterkte van het B.N.V.-personeel be-
droeg per

1 november 1945	1356 personen	
1 januari 1946	1212	"
1 maart 1946	978	"
1 april 1946	911	"
1 mei 1946	788	"
1 juni 1946	619	"
1 augustus 1946	386	" zie specificatie
1 september 1946	358	" "
1 november 1946	341	"
1 december 1946	40	") mededeling Mi-
15 december 1946	15	") nister Presi- dent in Tweede Kamer

Specificatie personeelssterkte per

	1.8.1946	1.9.1946
Kabinet	23	23
Afdeling A	86	82
Bureau B	31	31
Opsporingsdienst	79	74
Documentatie	97	97
Personeelsrecherche	6	5
Radiodienst	18	p.m.
Blauwkapel	14	14
Duitsland	18	17
Niet bij een afdeling inge- deeld	<u>11</u>	<u>11</u>
	<u>386</u>	<u>358</u>

(aldus overgenomen uit een B.N.V.-verslag.
Opgemerkt dient, dat de tellingen niet
kloppen. De totalen zijn resp. 383 en 354.
Er kon niet worden nagegaan welke aantallen
onjuist zijn vermeld.)

Specificatie personeelssterkte Afdeling A per
29 maart 1946

A. Normale hulpverlening		
Algemeen secretariaat	18	
Algemene Zaken	25	
Comptabiliteit	17	
Personeelszaken	10	
Transport	<u>84</u>	
	Totaal	154
B. Bijzondere hulpverlening		
Algemene Zaken (wachtdes- tachment)	40	
Intendance	5	
Technische dienst	11	
Radiodienst	<u>20</u>	
	Totaal	76
C. Algemene hulp		
Algemene buitendienst	18	
Opleiding	<u>6</u>	
	Totaal	<u>24</u>
	Totaal	<u>254</u>

Per 1 januari 1946 bedroegen de aantallen voor de groepen A, B en C respectievelijk 224, 116 en 18.

Specificatie personeelsterkte Opsporingsdienst per 1 april 1946

Hoofd	1
Secretariaat	9
Recherche	48
Casework	21
Administratie	39
Typokamer	11
Vertaalkamer	5
Technische dienst	26
Buitendiensten	
Groningen	11
Friesland	2
Orente	2
Overijssel	10
Gelderland	7
Utrecht	11
Zuid Holland	16
Rotterdam	10
Zeeland	4
Noord Brabant	14
Vught	23
Harskamp	9
Limburg	10
Fort Blauwkapel	10
Fort Honswijk	<u>7</u>
Totaal	<u>306</u>

Enkele gegevens betreffende het hoofd van de afdeling Opsporingsdienst

SANDERS,

Willem Evert,
geboren 9 augustus 1908 te Arnhem.

Was vóór 1940 inspecteur van politie te Enschede. Moest in 1942 onderduiken.

Werd in 1943 leider van een illegale verzetsgroep, de C.I.D. (Centrale Inlichtingen Dienst), die zich na de invasie in Normandië ook met het verzamelen van militaire inlichtingen bezig hield. Voor het uit den lande doorgeven van inlichtingen naar de Centrale in Amsterdam werd clandestien gebruik gemaakt van het telefoonnet. De mogelijkheden hiertoe waren geschapen door twee medewerkende ambtenaren van de P.T.T. Via een andere verzetsorganisatie werden de verzamelde inlichtingen doorgegeven naar Engeland.

In mei 1945 werd Sanders door kolonel Einthoven uitgenodigd hoofd te worden van de afdeling Opsporingsdienst van het B.N.V.

De verhouding Sanders-Kolonel Einthoven verslechterde spoedig. Sanders had afwijkende opvattingen over de behandeling van Duitse spionage-gevallen en was ten slotte van mening, dat de leiding bij kolonel Einthoven niet in de juiste handen was.

Per 1 augustus 1946 werd Sanders ontslag aangezegd.

Daarna bleek dat Sanders een groot aantal (duplikaat-) B.N.V.-dossiers had meegenomen, die hij liet foto-copiëren. De dossiers bood hij aan de Minister President aan. Bij een bezoek aan deze, ter overhandiging van een deel der dossiers, op 2 september 1946, werd hij op het Kabinet van de Minister President gearresteerd.

Na onderzoek door de Justitie werden onvoldoende gronden voor een strafvervolgung aanwezig geoordeeld.

Sanders had het voornemen een nieuwe inlichtingendienst te formeren, onder Justitie, en had daarover reeds met twee personen wier namen hij niet wenste te noemen

, besprekingen gevoerd. De gemaakte foto-copiën zouden in deze nieuwe dienst worden ingebracht.

In 1949 richtte Sanders het "Eerste Nederlandse Instituut voor sociologisch en criminologisch onderzoek" te Amsterdam op, in samenwerking met de criminoloog (zie hoofdstuk XIV).

ENKELE MENINGEN OVER HET B.N.V. UIT HET PARLE-
MENT UIT DE JAREN 1946 - 1948

(De latere C.V.D. kwam daarbij eveneens ter sprake; het daarover gesprokene was niet los te maken van de opinies over het B.N.V.)

Voorlopig Verslag over het IIe hoofdstuk van de Rijksbegrotingen over de dienstjaren 1946 en 1947.

Het is de commissie niet duidelijk of de taak van het B.N.V., zo niet geheel, dan toch voor een belangrijk deel, wordt overgenomen door de C.V.D. Verzocht wordt, een uiteenzetting te geven over doel en werkwijze van de C.V.D. Wat is het nut van een zo groot opgezette dienst, die bijna een millioen per jaar zal kosten? Vraes bestaat voor ontwikkeling tot een geheime politie. Waarom moet die dienst ressorteren onder de Minister-President? Waarom niet onder Justitie?

De commissie wenst een uitvoerige uiteenzetting over het geval Sanders, die B.N.V.-stukken onder zijn persoonlijke bescherming had en daarvan copiën zou hebben doen maken. Deed hij dit in overleg met Justitie?

Memoria van Antwoord inzake Rijksbegrotingen 1946 en 1947, aangeboden bij brief van 27 november 1946.

Een door de Minister-President samen te stellen commissie zal onderzoek doen naar de vraag of het gewenst is de C.V.D. elders dan bij de Minister-President onder te brengen.

Het geval Sanders heeft geleid tot een onderzoek door de justitie. Mede op verzoek van Hoofd B.N.V. is een commissie ingesteld, om objectief onderzoek te doen naar het beleid bij het B.N.V. en de rol van Sanders daarin.

Voorlopig Verslag van de Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer, zittingsjaar 1946-1947.

De commissie is er niet gerust op, dat met de opheffing van het B.N.V.

"ook een einde was gekomen aan de h.i. ongewenste verzameling van allerlei gegevens over landgenoten die nu eenmaal de sympathie van onze moderne inquisiteurs hebben verbeurd".

Het wordt raadzaam geacht, dat de nieuwe dienst zal ressorteren onder Justitie,

hetgeen

"zekere waarborg zou bieden dat de nieuwe instelling de hechte grondslag van het recht niet zou prijsgeven".

Vergadering Tweede Kamer van 19 november 1946, ter vaststelling hoofdstuk IV (Justitie) Rijksbegrotingen 1946 en 1947.

B.J. Stokvis zegt, naar aanleiding van een door Sanders verspreide, uitgebreide note, o.m.

" Wanneer van de feiten en omstandigheden in dit gedocumenteerde rapport slechts een tiende gedeelte waar zou blijken, dan zouden desondanks met betrekking tot het Bureau Nationale Veiligheid toestanden zijn vastgesteld, dermate onrustbarend, dat de Volkevertegenwoordiging daaraan niet met stilzwijgen mag voorbijgaan. Belangrijk is hier niet alleen de vraag in hoeverre de interne organisatie van dezen dienst moest falen, door gemis aan technische bekwaamheid en vak kennis van de daarbij betrokken ambtenaren, door slordigheid, kliekgeest, intrige, door oneerlijkheid en kortzichtigheid, door het inschakelen van internationaal beruchte spionnen, die men onvoldoende onder controle had."

Hij bepleit onderbrenging bij Justitie, ook om technische redenen, want spionage is misdrijf.

Vergadering Tweede Kamer van 3 december 1946, ter vaststelling hoofdstuk II (o.a. Kabinet Minister-President) Rijksbegroting 1947.

Minister-President Dr. L.J.M. Beel zegt, dat met betrekking tot gedragingen van Sanders een justitioneel onderzoek lopende is. Minister-President heeft, mede naar aanleiding van de door Sanders verspreide nota, een commissie in het leven geroepen. Tot het instellen er van is mede overgegaan op aandringen van Hoofd B.N.V.

Taak van de commissie zal zijn:

1. onderzoeken in hoeverre de kritiek op het beleid van het Bureau Nationale Veiligheid gerechtvaardigd is, waarbij aandacht is te schenken aan de vraag, welke rol de heer Sanders bij deze dienst heeft vervuld;
2. onderzoeken, onder welk departement

de C.V.D., gelat op het daaraan ten grondslag liggende doel, dient te ressorteren en desgewenst omtrent daarmede samenhangende onderwerpen voorstellen te doen.

Samenstelling commissie:

Mr. Dr. J. Wijnveldt, advocaat-generaal bij de Hoge Raad, voorzitter,
Mr. A. Reinalda, burgemeester van Haarlem, lid,
H.F.M. Baron van Voorst tot Voorst, lid Eerste Kamer, lid.

Als secretaris zal optreden Mr. A.B. Somers, griffier Hoge Raad.

De Minister-President is bereid het uitgebrachte rapport te zijner tijd bij de Kamer ter visie te leggen.

Voorlopig Verslag Tweede Kamer ter vaststelling hoofdstuk IIA Rijksbegrotingen 1947 en 1948.

Het schijnt dat de zaak Sanders is geseponeerd. Van diefstal van stukken zou niet zijn gebleken. Wie deed dan deze lichtvaardige beschuldiging? Dient Sanders geen eerherstel verschaft te worden?

Tot welke conclusies kwam de Rijksaccountantsdienst bij zijn onderzoek naar het financieel beleid bij het S.N.V.? Als dit inderdaad een zo verwarde zaak is geweest, voldoet de leiding van deze dienst wel aan de te stellen eisen?

Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer, ter vaststelling hoofdstuk IIA Rijksbegrotingen 1947 en 1948.

De Minister-President Dr. L.J.M. Beel bericht de Kamer:

" Wat betreft het rapport van de commissie Wijnveldt deelt ondergetekende mede, dat dit rapport kort geleden gereed is gekomen en dat de Regering overweegt, in hoeverre het mogelijk zal zijn hieruit gedeeltes te publiceren.

Hoewel het juist is, dat de door Justitie onderzochte zaak van de heer Sanders geseponeerd is, kan worden medegedeeld, dat er op grond van het rapport van de commissie Wijnveldt geen enkele reden is om de heer Sanders eerherstel te verschaffen, ook al daarom niet, omdat niet wordt ingezien, dat een schending van betrokkene's eer heeft plaats gehad.

. . . . is er zeer zeker geen reden

om enige bijzondere stappen ten aanzien van de heer W.E. Sanders te doen, aangezien de commissie Wijnveldt unaniem de handelingen van de heer Sanders op zeer ernstige wijze heeft afgekeurd, zij het dan ook, dat deze wellicht geen strafrechtelijke consequenties kunnen hebben. Het komt ondergetakende voor, dat, indien van eerherstel sprake zou moeten zijn, hiervoor in de eerste plaats mr. L. Einthoven in aanmerking komt, die in verschillende perspublicaties ernstig is aangevallen."

Uit de conclusie der commissie Wijnveldt brengt de Minister-President ter kennis van de Kamer:

" Met erkenning en waardering voor de grote werkkraft, eer en goede trouw door mr. Einthoven betoond, is aan de commissie gebleken, dat hij beleidsfouten heeft gemaakt, welke in het rapport omschreven zijn en mede oorzaak werden van de ineenstorting van het B.N.V.

Zoals werd uiteengezet zijn deze mede te wijten aan de chaos, welke hij aantrof bij de aanvaarding van zijn ambt, en de tegenwerking, welke hij van vele zijden ondervond, terwijl zijn persoonlijke eigenschappen hem niet de kracht gaven deze moeilijkheden te overwinnen.

De wijze, waarop de critiek is uitgeoefend op hem en op het B.N.V., acht de commissie echter in hoge mate afkeurenswaardig. Zij is geschied in onbehoorlijke vorm en gegrond op geruchten, welke, zoals het daarmede veelal gaat, uit troebele bronnen voortkwamen, steeds groter omvang aannamen en dikwijls berustten op ongecontroleerde verhalen van personen, die mr. Einthoven om verschillende redenen slecht gezind waren.

Naar het oordeel der commissie heeft mr. Einthoven aan de grofste laster blootgestaan. Voor een groot gedeelte moet de oorsprong daarvan in hoofdzaak gezocht worden in de houding van vele leden van het personeel van het B.N.V., die zelfstandig wilden optreden en niet de minste geneigdheid vertoonden zich te onderwerpen aan de bevelen van hun chef, mr. L. Einthoven.

.
.

De drijvende kracht bij dit gebrek aan samenwerking was de heer W.E. Sanders, die, doordien hij zijn plaats niet kende, zeer spoedig na de oprichting van het B.N.V. een zeer voornam factor is geworden, dat mr. Einthoven het doel van het B.N.V. onvoldoende kon verwezenlijken."

Vergadering Tweede Kamer van 28 september 1948,
ter vaststelling hoofdstuk IIA (Departement
Algemene Zaken) Rijksbegroting 1948.

Minister-President W. Drees deelt de Kamer mede, dat het rapport van de commissie Wijnveldt niet voor publicatie in aanmerking komt. Ook voor overlegging aan de Kamer is het rapport, in zijn geheel, niet geschikt. Wat in de Memorie van Antwoord staat is verreweg het grootste gedeelte van wat de commissie zelf onder 'conclusies' stelt.

Een commissie onder voorzitterschap van Dr. J.M. Prinsen onderzoekt hoe de werking, de leiding en de opzet van de C.V.D. zal moeten zijn.

AGITATIE MINISTERIE VAN JUSTITIE TEGEN HET
B.N.V. EN DE C.V.D.

(met verdere informatie over het
geval Sanders)

Ministerie van Justitie

Meer dan één aanwijzing duidt er op, dat het Ministerie van Justitie er weinig mee ingenomen was, dat er een Bureau Nationale Veiligheid bestond. Aan de werkzaamheden van het B.N.V. werd door Justitie zo min mogelijk medewerking verleend, om niet te spreken van verkapte tegenwerking, zoals o.a. door het Directoraat-Generaal voor de Bijzondere Rechtspleging werd gepresteerd.

Als voorbeeld hiervan diene het volgende:

Toen met het vervallen van de Bijzondere Staat van Beleg per 4 maart 1946 de aan zestien personeelsleden van het B.N.V. verleende bevoegdheid tot het geven van bevelen van bewaring van personen kwam te vervallen, wenste Hoofd B.N.V., dat veertien personeelsleden van het B.N.V. zouden worden benoemd tot officier-fiscaal, zodat zij gerechtigd zouden zijn, in verband met de in- en uitwendige veiligheid van de staat, personen aan te houden, op te houden en in bewaring te stellen (voor ten hoogste veertien dagen).

Bij schrijven van 27 februari 1946 werd dit verzoek door de Minister-Pre-

sident aan het Directoraat-Generaal voor de Bijzondere Rechtspleging doorgegeven.

In zijn hierover gevoerde correspondentie hield Hoofd Bijzondere Rechtspleging, deze zaak slepende, daarbij diverse, weinig steekhoudende bezwaren aanvoerende, totdat de Minister-president, bij schrijven van 8 maart 1946, "opdracht" gaf, de gewenste benoemingen "thans zo snel mogelijk tot stand te brengen".

Het Ministerie van Justitie, en speciaal de secretaris-generaal Mr. J.R.M. van Angeren, was er kennelijk op uit, de nieuw te formeren veiligheidsdienst onder dit departement te brengen. Van Angeren werd daarbij trouw ter zijde gestaan door Mr. J.P.G. Goossen, die belast was met de dagelijkse leiding van de Politie Buitendiensten.

In het kader van deze agitatie past ook het besprokene op een vergadering op het Departement van Justitie in Londen op 19 oktober 1945.

(De betrouwbaarheid van het daarover gerapporteerde kan niet worden beoordeeld. De heer Pot vernam ondershands van twee deelnemers (B.I.-personeelsleden) enkele bijzonderheden.)

Ter vergadering zou Mr. Van Angeren hebben medegedeeld, dat hij een justitionele en economische inlichtingendienst ging oprichten. Voorlopig zou hij zelf de leiding daarvan in handen nemen. Wegens zijn drukke werkzaamheden zou later de heer Goossen de leiding overnemen. De oprichting van deze dienst noemde hij zeer noodzakelijk omdat het B.N.V. blijk had gegeven van verregaande onbekwaamheid. Getracht zou worden de dienst, die onder leiding van mr. Derksema zo prettig had gelopen, weer in goede banen te leiden. (Mr. Van Angeren was tijdens het laatste deel van de oorlog, in Londen, als Minister van Justitie, de chef van Derksema geweest.)

In deze vergadering werd nog op de volgende punten critiek op het B.N.V. geoeffend:

- kostte ongeveer één miljoen per maand;
- visa-stampels door het B.N.V. afgegeven hadden genarlei waarde. Deze werden afgegeven door onbekwame en omkoopbare individuen;
- brieven, door de minister aan het B.N.V. gericht, werden niet beantwoord;
- de houding van kolonel Mr. Einthoven tegenover sommige officieren was schandelijk;
- gebleken was, dat onder de personen die

door het B.N.V. goedgekeurd waren voor een officiers-opleiding, zich twee SS-ers bevonden;

- in het buitenland bestond geen vertrouwen in het B.N.V.;
- zonder uitzondering zaten in het B.N.V. onbekwame personen.

In een ongedateerd stuk (vermoedelijk van ongeveer vier maanden na het tot stand komen van het Koninklijk Besluit voor de C.V.D.) schreef de Minister-President aan de Minister van Justitie dat nog steeds geen overdracht aan de C.V.D. had plaats gevonden van gegevens over de politieke activiteit van zeelieden, tijdens de oorlog in Engeland verzameld en onder berusting van de rijkspolitie. De Minister-President zou het op prijs stellen wanneer nu eens voldaan zou worden aan de verplichting in het Koninklijk Besluit neergelegd, niet alleen ten aanzien van de gegevens over zeelieden, doch evenzeer op al die inlichtingen en documenten omtrent spionage en politiek extremisme vóór en tijdens de oorlog, welke zich in de archieven van de rijkspolitie en de Politie Buitendienst te Londen bevonden. Hij wees daarbij nadrukkelijk op de verplichting krachtens artikel 3 van het Koninklijk Besluit, dat de C.V.D. met uitsluiting van alle andere diensten belast was met het verzamelen en in onderling verband brengen van bedoelde inlichtingen.

In dit verband moet waarschijnlijk ook gezien worden de actie van het hoofd van de afdeling Opsporing van het B.N.V., W.E. Sanders, die kort voor zijn ontslag bij het B.N.V. per 1 augustus 1946, een aantal dossiers van het B.N.V. op diverse plaatsen buiten de dienstgebouwen deponeerde en daarvan fotocopiën deed vervaardigen.

Onder meer uit de verhoren door de Parlementaire Enquête Commissie is komen vast te staan, dat hij de bedoeling had deze copiën in te brengen in een nieuw op te richten veiligheidsdienst. Wat voor dienst dit zou moeten zijn en onder welk departement deze zou komen te ressorteren liet hij in het midden. Ook tegenover de officier van justitie , tijdens zijn verhoor door deze na zijn arrestatie op 2 september 1946 terzake van de hem te laste gelegde verduistering van deze documenten, sprak hij zich daarover niet uit. Wel heeft hij deze aangelegenheid overlegd met mr. Coossen en het ligt voor de hand te veronderstellen, dat de stukken zouden moeten dienen voor de eerste opzet van een documentatie voor de bij Justitie gewenste nieuwe veiligheidsdienst.

Dit blijkt ook uit een nadien bij Justitie samengesteld "dossier Sanders", dat op last van

de Minister van Justitie door hoofd van de 2e afdeling (strafrecht) van het departement aan Hoofd C.V.D. ter inzage werd gegeven.

Daarin bevond zich een brief, dd. 11 september 1946 van Mr. Goossen aan Mr. De L., vermeldende dat Sanders hem twee maanden te voren had verzocht hem met een aantal politie-beambten bij de rijkspolitie te plaatsen, in verband met de liquidatie van zijn dienst. Hij gaf daarbij een lijst met namen van deze politie-beambten. Sanders had ook aan de procureur-generaal te Amsterdam gevraagd om een functie bij Justitie, naar hij beweerde om de bestudering van het Duitse spionage-systeem te kunnen voortzetten. Het gegeven advies was geweest: solliciteren. Als gevolg daarvan overhandigde hij Mr. Goossen een sollicitatie-schrijven en deed hij het verzoek zijn studie-materiaal (d.w.z. de verduisterde dossiers) bij de afdeling Politie op filmband te doen opnemen. Voor dit laatste kon Mr. Goossen zonder schriftelijke machtiging geen toestemming verlenen, doch Sanders zou hebben geantwoord, dat hij daar niet op kon wachten. Mr. Goossen schreef dat hem over deze aangelegenheid verder niets bekend was.

In deze zaak zou, om Sanders te sauveren, een vals proces-verbaal zijn opgemaakt

Hoofd C.V.D. stelde bij schrijven van 23 oktober 1946 de Minister-President in kennis met enkele, hieronder aangehaalde bijzonderheden uit dit dossier en over deze aangelegenheid:

- ". . . blijkt, dat mr. Goossen geweten heeft van de pogingen van Sanders om het bij het B.N.V. verduisterde materiaal te fotocopiëren."
- "Gezien de verhouding Procureur-Generaal - Sanders staat het vrijwel vast, dat ook deze van de zaak op de hoogte was."
- "Sanders moest dan het gestolen materiaal "inbrengen" bij Justitie."
- "Uit dienzelfden tijd dateert ook de nota, welke Sanders U overhandigde (en welke kennelijk afkomstig was van Justitie), over de wenschelijkheid om den C.V.D. onder te brengen bij Justitie."
- ". . . omdat bleek dat hier twee belangrijke figuren tot de Justitie

behoorende, geweten hebben van deze documentenroof en daarover gezwegen hebben, ja zelfs met den delinquent hebben onderhandeld."

- "De Minister van Justitie vond, naar hij mij mededeelde, hierin geen aanleiding om mr. Goossen met verlof te zenden in afwachting van een nader onderzoek. Wel heeft mr. Van Maarseeven den Directeur-Generaal van Politie opdracht gegeven aan mr. Goossen aan te zeggen, dat hij noch iemand anders van het Directoraat-Generaal, enig contact meer met Sanders mocht hebben."
- "Voorts is ook aan mr. De L opgedragen elk contact met mr. Goossen te verbreken, omdat er aanwijzingen waren, dat Sanders via de relatie De L - Goossen werd ingelicht."
- "Hij (= Sanders) bewerkt o.a. Nemerleden. Van twee is me dat bekend."

Politie Buitendiensten

Londen

In maart 1946 werd op het Ministerie voor Algemene Oorlogvoering van het Koninkrijk een bespreking gehouden, waaraan mede deelnemen mr. Einthoven als Hoofd B.N.V. en mr. F als Hoofd B.I. Het resultaat daarvan werd bij schrijven d.d. 19 maart 1946 door de Minister voor Algemene Oorlogvoering aan de Minister van Justitie bericht.

Als werkzaamheden van de Politie Buitendienst te Londen werden in dit schrijven genoemd:

1. het onderhouden van contact met de Engelse veiligheids-autoriteiten;
2. het onderhouden van contact met de Engelse politie-autoriteiten in verband met internationale rechtshulp en politiehulp;
3. het verstrekken van adviezen in verband met door buitenlanders ingediende aanvragen tot het verkrijgen van Nederlandse reisvisa;
4. werkzaamheden, die worden verricht in verband met het feit, dat zich in Engeland ruim 500 Nederlanders in detentie bevinden. Deze Nederlanders zijn door de geallieerde expeditielegers gedurende de veldtocht door Frankrijk in 1944 gevangen genomen en naar Engeland ge-

bracht.

Ten aanzien van deze werkzaamheden berichtte de Minister-President, tevens Minister voor Algemeen Oorlogvoering aan Justitie:

- ad. 1. Er zijn ernstige bezwaren gerezzen bij Hoofd B.N.V. over de wijze waarop deze taak door de Politie Buitendienst werd uitgeoefend. Door S werden, ondanks herhaalde aanvragen, nimmer inlichtingen verstrekt. B.N.V. zou genoodzaakt zijn een officier te Londen te detacheren, die dit belangrijk werk tijdelijk zou kunnen verrichten, totdat B.I. een verbindingsofficier te Londen zal hebben.
- ad. 2. Deze werkzaamheden zouden eveneens door een B.I.-verbindingsofficier kunnen worden verricht.
- ad. 3. Deze taak kan worden verricht door een tijdelijk B.N.V.-officier, totdat B.I.-verbinding ter plaatse zal zijn.
- ad. 4. Deze taak kan veel efficiënter in Nederland worden verricht door het B.N.V., dat juist met het verwerken van dergelijke gedetineerden is belast en daartoe over een geschikte staf van ter zake kundig personeel beschikt.

De Minister-President kwam tot de conclusie dat de Politie Buitendienst te Londen zonder enig bezwaar kon worden opgeheven.

Ten aanzien van S werden ernstige grieven naar voren gebracht. Reeds geruime tijd vóór het einde der krijgsverrichtingen drong B.I. aan op verstrekking van de persoonlijke gegevens, benodigd voor het opsporen van de agenten die tijdens de oorlog van Engeland uit naar Nederland werden gezonden. Deze gegevens waren nodig voor het treffen van financiële regelingen met die agenten of eventuele nabestaanden. S heeft deze gegevens nimmer verstrekt, waardoor het werk van B.I. aanzienlijk werd verzwaard.

Op 24 juli 1946 en volgende dagen bleek bij een bezoek van het hoofd van afdeling B- B.N.V. aan Londen, dat bezoeken aan M.I. S en Special Branch van Scotland Yard alleen mogelijk waren door bemiddeling van S

De conclusie waartoe dit afdelingshoofd

kwam luidde

"Uit de opgedane ervaringen blijkt, dat het thans voor den Centralen Veiligheidsdienst, die rechtstreeks onder den Minister-President staat en slechts aan dezen verantwoording schuldig is, uitgesloten is, contact te onderhouden met een overeenkomstige Engelschen dienst zonder de tusschenkomst van Nederlandsche ambtenaren in Londen, die met den C.V.D. niets uitstaande hebben. Deze tusschenkomst is overbodig, ongerijmd en funaest."

Op 23 januari 1947 berichtten Hoofd C.V.D. en Hoofd B.I. aan de Minister-President, dat S bij de security-diensten in Londen het gerucht verspreidde, dat in Nederland een "Royal Commission" zich bezig hield met een onderzoek naar aanleiding van de publicaties van Sanders en dat deze commissie zeker tot een veroordeling zal komen, tengevolge waarvan het hoofd van de C.V.D. zal moeten aftreden en de dienst onder het Ministerie van Justitie zal komen te ressorteren. Als gevolg daarvan zou dan ook de B.I.D. onder Justitie komen.

De intriges van S werden tenslotte zó bar, dat het hoofd van de Britse Secret Intelligence Service omstreeks april 1947 verklaarde, dat S tot persona non grata zou worden verklaard, indien hij niet binnen zes maanden uit Londen zou zijn verdwenen.

De gegroeide situatie werd gedemonstreerd met het volgende voorbeeld:

De C.V.D. vraagt inlichtingen aan de Britse dienst. Zijn de gevraagde inlichtingen niet voorhanden, dan vraagt de Britse dienst deze aan S, die het verzoek doorgeeft aan Justitie, afdeling Politie. De door deze afdeling verstrekte inlichtingen gaan via S naar de Britse dienst, die daarop de C.V.D. inlicht.

Die inlichtingen zijn door de C.V.D. niet rechtstreeks van Justitie te verkrijgen.

De Minister-President achtte deze situatie schadelijk voor de onder hem ressorterende diensten en wenste daarom dat aan dergelijke handelingen een einde zou worden gemaakt. Bij schrijven van 17 februari 1947 deed hij hiervan mededeling aan de Minister van Justitie.

Parijs

Aangezien soortgelijke ervaringen zijn opgedaan met betrekking tot de Politie Buitendienst te Parijs, waar de kapitein S (ambtenaar van Justitie; opvolger van Weidner) als verbindingsman optrad, lijkt het, dat dienaangaande richtlijnen van Justitie zijn uitgegaan.

Op 25 juli 1947 berichtte Hoofd B.I. aan de Minister-President:

- dat S in Parijs nauw contact onderhield met de chef van de Franse contra-spionagedienst, colonel Verneuil, en bij deze zodanig intrigeerde, dat de C.V.D.-vertegenwoordiger in Parijs geen medewerking meer kreeg van de Franse autoriteiten;
- dat S aan de Franse dienst had medegedeeld, dat een ambtenaar van de ambassade, tevens B.I.-vertegenwoordiger was (hetgeen Spijker door een samenloop van omstandigheden had ontdekt), waardoor deze B.I.-vertegenwoordiger gecompromitteerd werd en door B.I. moest worden terug geroepen;
- dat S zich bezig hield met intelligence-werkzaamheden en de daarvoor feitelijk aangewezen ambtenaren de voet dwars zette.

Hoofd B.I. nam aan, dat S ondershands van het Directoraat-Generaal van Politie opdrachten had gekregen die op intelligence-gebied lagen.

Hoofd B.I. schreef tenslotte, dat mr. Goossen ook in België een rechercheur had, die daar onderzoekingen verrichtte op het terrein van het communisme. Een aanhouding van deze rechercheur wegens het smokkelen van een bedrag van f 60.000, gevolgd door een veroordeling, was aanleiding tot deze ontdekking. Uit het verslag van de terechtzitting bleek de activiteit ten behoeve van mr. Goossen.

(Dit verslag is niet in het archief van de dienst aanwezig.)

Op 2 december 1947 schreef Hoofd B.I. aan de Minister-President, dat gebleken was, dat S een rapport over het communisme in Frankrijk aan Justitie had gezonden. Het verzoek om hiernaar een onderzoek in te stellen was door de inspecteur van politie te Haarlem, die nog in verbinding zou staan met Sanders, gedaan aan een vroegere medewerker van S.

Via een particulier detective wist S inlichtingen te verkrijgen van de Amsterdamse Inlichtingendienst.

De bezwaren tegen S werden door Hoofd B.I., op last van de Minister-President, op 17

december 1947 medegedeeld aan onze ambassadeur te Parijs.

Op 8 april 1948 schreef de Minister-President alle genoemde bezwaren tegen S₁ aan zijn ambtgenoot van Justitie, als gevolg waarvan op 13 mei 1948 een bespreking plaats vond tussen beide departementen.

De dag daarop, 14 mei 1948, schreef de Minister-President, te verwachten, dat de Minister van Justitie S₁ naar Den Haag zou ontbieden, daar gebleken was, dat deze nog steeds nauwe relaties onderhield met de S.D.E.C.S.

Nog diezelfde maand, mei 1948, liet de Minister van Justitie door de directeur-generaal van politie aan S₁ een instructie geven van de volgende bewoordingen:

" Ik heb de eer U namens Zijne Excellentie de Minister van Justitie uitdrukkelijk er op te wijzen steeds nauwkeurig te blijven binnen de grenzen van Uw instructie betreffende de internationale rechts- en politiehulp en U niet te begaven op het terrein dat aan de C.V.O. is voorbehouden."

Op 16 juni 1948 deelde de Minister-President aan onze ambassadeur te Parijs mede, dat - in bijzijn van Hoofd D.I. - een onderhoud had plaats gehad tussen de Minister van Justitie en S₁, waarvan hij hoopte, dat het een gunstige invloed zou hebben.

Verdere correspondentie ter zake ontbreekt, waaruit wellicht mag worden afgeleid, dat geen verdere bemoeienis met C.V.O.-zaken meer heeft plaats gehad.

In de loop van het jaar 1966 bleek, dat het benodigde onderzoek voor de geschiedschrijving van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten vóór 1945 zó omvangrijk zou worden en zó veel tijd vergde, dat besloten werd af te zien van behandeling van de Centrale Veiligheidsdienst en de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

Wel waren toen reeds enkele aantekeningen over deze beide diensten gemaakt. Deze aantekeningen zijn, slechts enigermate uitgewerkt, opgenomen op de hierna volgende bladzijden. Gelegenheid voor diepergaande bestudering van de geschiedenis van de beide diensten werd niet meer gevonden.

CENTRALE VEILIGHEIDSDIENST

Op 29 januari 1946 werd te 's Gravenhage vergaderd over het onderwerp "Coördinatie centrale inlichtingen- en veiligheidsdiensten".

De vergadering stond onder voorzitterschap van de Minister-President.

Daarbij waren aanwezig:

de Minister van Binnenlandse Zaken,
de Minister van Marine,
de Minister van Oorlog,
de Minister van Overzeese Gebiedsdelen,
de Minister van Justitie,
de Minister van Financiën,
de Minister zonder portefeuille,
de Chef Staf, luitenant-generaal Mr. H. J. Kruka,
de kolonel Mr. L. Einthoven,
Mr. Fock.

Daartoe uitgenodigd door de Minister-President, noemde kolonel Einthoven daar als taak voor een centrale veiligheidsdienst:

- a. beveiliging tegen sabotage, spionage, ongewenste propaganda door het buitenland;
- b. beveiliging tegen aanslagen tegen het wettig gezag en aanslagen op de democratische staatsvorm;
- c. het verzamelen en doorgeven van inlichtingen uit het binnenland betreffende de onderwerpen sub a en sub b genoemd.

De dienst behoorde geen executieve bevoegdheden te hebben.

Als belangrijkste hulpdiensten waarover moet worden beschikt, noemde hij:

1. kaartstelsel;
2. opleiding;
3. beveiliging tegen spionage;
4. inlichtingenbureau betreffende het extremisme.

Nodig was samenwerking met corresponderende diensten van de departementen van Marine en Oorlog, met de gemeentepolitie (Binnenlandse Zaken), Rijkspolitie (Justitie) en ook met de vitale bedrijven en met de Rijksvreemdelingendienst.

De dienst behoorde te ressorteren onder de Minister-President.

De dienst zou alleen mogen werken in het binnenland. Onderzoeken in het buitenland die nodig mochten zijn, dienden te worden opgenomen met Mr. Fock.

Mr. Fock deelde de vergadering mede, dat begin november 1945 in de Raad voor Oorlogvoering besloten was tot de oprichting van een centrale inlichtingendienst.

Daarbij waren de volgende punten aanvaard:

- a. handhaving van de bestaande inlichtingendiensten, voorlichtingsdiensten e.d. onder hun eigen ministers;
- b. nauw onderling contact tussen de diensten onder a genoemd, gecentraliseerd in een centrale inlichtingendienst;
- c. Centrale Inlichtingendienst onder Minister voor Algemene Oorlogvoering van het Koninkrijk;
- d. het Hoofd van de Centrale Inlichtingendienst bespreekt geregeld met Chefs van diensten onder a genoemd, de te volgen algemene coördinerende werkwijze;
- e. het hoofd van de Centrale Inlichtingendienst kan de Minister voor Algemene Oorlogvoering van het Koninkrijk voorstellen, aan de betrokken minister te verzoeken de chef van zijn inlichtingensorgaan een bepaalde opdracht te verstrekken;
- f. de Centrale Inlichtingendienst is het enige orgaan, dat zorg draagt voor het uitzenden van personen naar het buitenland met bijzondere opdrachten tot het inwinnen van inlichtingen van geheime aard;
- g. het hoofd van de dienst kan aan de Minister voor Algemene Oorlogvoering en de Minister van Buitenlandse Zaken voorstellen aan bepaalde buitenlandse posten attaché's te verbinden, die uitsluitend voor zijn dienst werken.

De opvattingen van kolonel Einthoven en Mr. Fock stemden geheel overeen met de Engelse werkwijze.

Ter vergadering werd een concept Koninklijk Besluit rondgedeeld (een exemplaar daarvan is niet in het archief van de dienst aanwezig).

Besloten werd kolonel Einthoven op te dragen een concept Koninklijk Besluit te maken voor een veiligheidsdienst, benevens een begroting voor een dergelijke dienst, welke stukken dan in de ministerraad zouden worden besproken.

Op 16 maart 1946 diende kolonel Einthoven een concept Koninklijk Besluit in bij de Minister-president.

Op één verandering na (in artikel 5, lid 3: in plaats van het doorgeven van inlichtingen aan

ministers en overheidsdiensten door het hoofd van de dienst (zoals voorgesteld), werd deze taak aan de Minister-President opgedragen, zoals door de Minister van Justitie was voorgesteld, ondanks daartegen gemaakte bezwaren door kolonel Einthoven) werd dit concept goedgekeurd.

Op 27 maart 1946 werd bericht ontvangen dat het door de ministerraad was goedgekeurd.

Op 9 april 1946 verscheen het Koninklijk Besluit No. 27, gecontrasigneerd door zeven ministers. Het besluit trad diezelfde dag in werking.

De nieuwe dienst zou de naam dragen: Centrale Veiligheidsdienst.

De dienst zal in het binnenland inlichtingen inwinnen omtrent:

1. spionage, sabotage en voor de binnenlandse orde en veiligheid ongewenste propaganda;
2. elk streven, gericht op de bestrijding van het wettig gezag met onwettige middelen, dan wel op aantasting van de grondslagen van een democratische regeringsvorm.

Alle andere overheidsorganen en -diensten zijn van dit werk uitgesloten. Op voorstel van de Minister-President wordt het hoofd van de dienst benoemd door de Koningin. Hij is uitsluitend verantwoordelijk aan de Minister-President. De contra-signerende ministers zijn verplicht alle omtrent de genoemde onderwerpen te hunner beschikking staande of komende gegevens ter beschikking te stellen aan het hoofd van de C.V.D. Andere overheids-ambtenaren kunnen mede met de genoemde werkzaamheden worden belast.

Voor de tekst van het Koninklijk Besluit: zie blz. 460/462.

COMMISSIE WIJNVELDT

Naar aanleiding van het geval Sanders werd door de Minister-President, in het najaar van 1946, een commissie ingesteld, die o.m. diende te onderzoeken onder welk departement de C.V.D., gelet op het daaraan ten grondslag liggende doel, diende te ressorteren.

Hoofd C.V.D. zond deze commissie een uitvoerig exposé over de taak van de C.V.D., de wijze van werken en de noodzakelijkheid dit apparaat niet onder Justitie te plaatsen.

Bij schrijven van 16 juni 1948 schreef de Minister-President aan de ministers van Oorlog, Justitie en Binnenlandse Zaken o.a.:

" De Commissie onder voorzitterschap

№ 27

Wilj Wilhelmína, bij de gratie Gods,

Koningin der Nederlanden, Prinses van

Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op voordracht van Onzen Minister-President, Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken, Oorlog, Marine, Scheepvaart, Financien, Justitie en Handel en Nijverheid, Overwegende, dat het noodzakelijk is, dat het Koninkrijk beschikt over een Centralen Veiligheidsdienst,

HEEBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

Artikel 1

1. Er is een Centrale Veiligheidsdienst der Nederlandsche Regeering, ressorteerend onder Onzen Minister-President.

Artikel 2

1. Deze dienst wint inlichtingen in in het binnenland omtrent:
 - a. spionage, sabotage en voor de binnenlandsche orde en veiligheid ongewenschte propaganda.
 - b. elk streven gericht op bestrijding van het wettig gezag met onwettige middelen, dan wel op aantasting van de grondslagen van een democratischen regeeringsvorm.

Artikel 3

1. Met uitsluiting van alle overheidsorganen, -diensten en in overheidsdienst staande personen, heeft de dienst tot taak de inlichtingen, welke omtrent de in artikel 2 genoemde onderwerpen door andere organen en diensten van departementen van algemeen bestuur worden verkregen, te verzamelen en in onderling verband te brengen.

Artikel 4

1. Het Hoofd van den Centralen Veiligheidsdienst wordt door Ons aangewezen op voordracht van Onzen Minister-President. Onze Minister-President raadpleegt omtrent die voordracht Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken, Justitie, Financien, Oorlog, Marine, Scheepvaart en Handel en Nijverheid.
2. Het Hoofd van den dienst is uitsluitend verantwoordelijk aan Onzen Minister-President.

Artikel 5

1. Het Hoofd van den Centralen Veiligheidsdienst kan aan Onzen Minister-President voorstellen doen om den betrokken Minister

Wilj Wilhelmus, bij de gratie Gods,

Koningin der Nederlanden, Prinses van

Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

te verzoeken de onder dezen ressorteerende diensten, organen of ambtenaren opdrachten te verstrekken tot het inwinnen van inlichtingen in het binnenland omtrent onderwerpen bedoeld in artikel 2.

2. De betrokken Ministers dragen zorg, dat alle op het tijdstip van de inwerkingtreding van dit Besluit te hunner beschikking staande gegevens en in de toekomst te hunner kennis komende inlichtingen, omtrent de onderwerpen, bedoeld in artikel 2, terstond ter beschikking van het Hoofd van den Centralen Veiligheidsdienst worden gesteld.
3. Onze Minister-President zal, tenzij naar zijn oordeel het Landsbelang zich daartegen verzet, alle te zijner kennis komende inlichtingen omtrent de onderwerpen, bedoeld in art. 2, ter kennis brengen van Onze Ministers en de Overheidsdiensten of organen, die daarbij belang hebben. Indien de goede functioneering van den Centralen Veiligheidsdienst dit naar het oordeel van den Minister-President en den betrokken Minister vereischt, kunnen de inlichtingen rechtstreeks ter kennis van de overheidsorganen en -diensten worden gebracht.

Artikel 6

1. Onze Minister-President kan in overeenstemming met ieder der betrokken Ministers bepalen, dat een of meer ambtenaren behorende tot departementen van Algemeen Bestuur, Overheidsorganen, -diensten of bedrijven, onder verantwoordelijkheid van den betrokken Minister, zullen worden belast met werkzaamheden als bedoeld in artikel 2. Deze werkzaamheden zullen worden verricht in nauw en voortdurend overleg met het Hoofd van den Centralen Veiligheidsdienst.

Artikel 7

1. De geldmiddelen, die ter beschikking van den Centralen Veiligheidsdienst worden gesteld, worden jaarlijks gebracht ten laste van de begroting van Onzen Minister-President.
2. Een gedeelte dezer geldmiddelen bestaat uit geheime uitgaven.
3. Het Hoofd van den dienst is gehouden mede terzake van de besteding van de geheime uitgaven aan Onzen Minister-President of door hem aan te wijzen personen, alle gewenschte inlichtingen te verschaffen.

No. _____

Wij Wilhelmina, bij de gracie Gods,

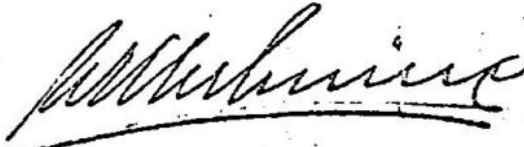
Koningin der Nederlanden, Prinses van

Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

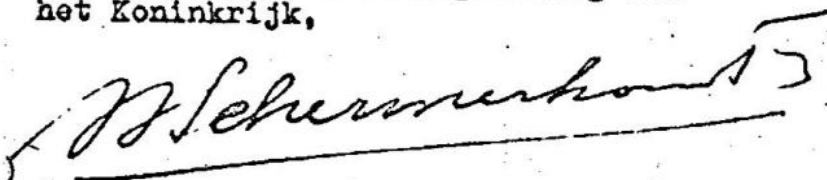
Artikel 8

1. Dit besluit treedt in werking met ingang van heden.
2. Onze Minister-President en Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken, Oorlog, Marine, Scheepvaart, Financien, Justitie en Handel en Nijverheid, zijn ieder voorzoo veel hen betreft belast met de uitvoering van dit besluit.

's-Gravenhage, den 9 April 1946

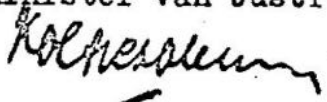
De Minister-President, tevens belast met de Algemeene Oorlogvoering van het Koninkrijk,

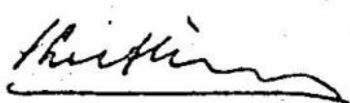
De Minister van Binnenlandsche Zaken,

De Minister van Justitie,

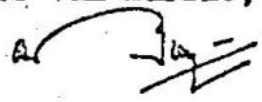
De Minister van Financien,

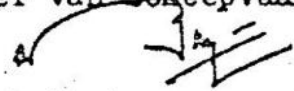
De Minister van Oorlog,

De Minister van Marine,

De Minister van Scheepvaart a.i.,

De Minister van Handel en Nijverheid,

van Mr. Dr. J. Wijnveldt, belast met het instellen van een onderzoek naar het beleid bij het S.M.V. en daarmee samenhangende zaken, heeft onder dagtekening van 12 mei haar rapport aan mij uitgebracht.

Omvang (200 pag.) en aard van deel der gegeven beschouwingen verzetten zich tegen vermenigvuldiging. Volstaan wordt met het zenden van de samenvatting welke de commissie in het XVe hoofdstuk van het rapport geeft.

De commissie is o.a. van oordeel, dat het gewenst is, dat een reorganisatie van de C.V.D. plaats vindt en een inlichtingendienst wordt ingesteld bij Oorlog, ressorterende onder de Generale Staf, omvattend alle thans afzonderlijk georganiseerde inlichtingendiensten; dat - aangezien de zorg voor het handhaven van de openbare orde aan de burgemeesters en de Commissarissen der Koningin is opgedragen, welke autoriteiten onder Binnenlandse Zaken ressorteren - het voor de hand ligt aan Binnenlandse Zaken op te dragen de inlichtingen te doen inwinnen, welke voor het handhaven van de orde, dus met betrekking tot de misdrijven tegen de binnenlandse veiligheid van de staat nodig zijn.

De Minister-President achtte het gewenst, dat een (nieuwe) commissie zou worden ingesteld, te belasten met de taak:

1. zich uit te spreken omtrent de al of niet wenselijkheid van een reorganisatie van de C.V.D., als door de commissie Wijnveldt voorgesteld;
2. de werkzaamheden van de (eventueel gereorganiseerde) C.V.D. enerzijds en de politie-organen (Rijkspolitie, Gemeentepolitie en Marechaussee) anderzijds zo scherp mogelijk af te bakenen;
3. bindende richtlijnen te ontwerpen voor een goede samenwerking tussen de (eventueel gereorganiseerde) C.V.D. enerzijds en de organen van justitie en politie anderzijds;
4. na te gaan of de klachten, als zouden de organen van de Rijkspolitie nodeloos op het gebied van de C.V.D. werkzaam zijn of geweest zijn, gefundeerd zijn.

De Commissie Wijnveldt is, aldus nog steeds de Minister-President, op grond van de gunstige werkwijze die vóór de

oorlog bestond - zij het dat de zeer bescheiden financiële middelen een uitbuiten van de mogelijkheden niet steeds toelieten - tot de overtuiging gekomen, dat naar een overeenkomstige organisatie moet worden gestreefd.

De C.V.D. diende dus vervangen te worden door een andere organisatie. Het werd afgekeurd, dat de dienst bij "geheim" Koninklijk Besluit was opgericht. Met intrekking van de bestaande voorschriften, diende een regeling te worden getroffen, die op normale wijze moest worden bekend gemaakt.

(Het rapport, voorzover in het archief van de dienst aanwezig, nl. alleen het XVe hoofdstuk, vertoont een grote mate van ondeskundigheid. Het wil kennelijk geheel terug naar de vóór-oorlogse situatie, waarvan zij (de commissie) bij al haar beschouwingen in dit hoofdstuk ook is uitgegaan. Te veel wordt de nadruk gelegd op het opsporen van misdrijven.)

In verband met het hierboven sub 4 genoemde, door de nieuwe commissie te onderzoeken punt, is nog van belang te vermelden, dat in mei 1947 bleef dat de procureur-generaal te Leeuwarden een eigen inlichtingendienst voor zijn ressort had opgebouwd. De indruk werd verkregen, dat ook de andere procureurs-generaal in die richting werkzaam waren. Door verschillende hunner werd van de inlichtingendiensten van de politie geëist, dat afschriften van hun correspondentie met de C.V.D. aan de bureaux van de procureurs-generaal werden gezonden. In een nota aan de Minister-President wees Hoofd C.V.D. op deze schending van het Koninklijk Besluit, waarin de C.V.D., met uitsluiting van alle andere diensten, met deze werkzaamheden werd belast.

Uit meerdere stukken is gebleken, dat Justitie, de procureurs-generaal en het Directoraat Generaal van Politie de hun opgelegde verplichtingen krachtens het Koninklijk Besluit niet nakwamen. Voorgewend werd onbekendheid met dit besluit, doch er kon worden aangetoond, dat dit slechts een uitvlucht was.

Bij schrijven van 4 december 1947 droeg de Minister-President de Minister van Justitie op, thans onverwijld, door alle onderdelen van zijn departement, medewerking aan de C.V.D. te doen verlenen overeenkomstig de bepalingen van het Koninklijk Besluit.

In de loop van 1947 ging aan de politieverbindingen een ongedateerd stuk uit, bevattende richtlijnen voor hun wijze van werken en voor hun samenwerking met de C.V.D. (zie blz. 465/466)

Exemplaar No.

DIT EXEMPLAAR BLIJFT EIGENDOM VAN DEN O.V.D. EN BEHOORT OP VERZOEK AAN VOORNOEMDEN DIENST TE WORDEN TERUGGEGEVEN. OVERNAME VAN DEN INHOUD GEHEEL OF GEDEELTELIJK IS NIET GEORLOOFD.

Het doel van den Plaatselijken Inlichtingendienst is het zich op de hoogte stellen en blijven van die stroomingen in een gemeente of ressort, welke door hun aard bij voorkomende gelegenheden gevaarlijk zouden kunnen worden voor de rust, orde of veiligheid van den Staat.

In de eerste plaats behoort men in de gemeente zelf op de hoogte te zijn en te blijven van deze categorie partijen, groepen, bewegingen of personen. In de tweede plaats dient de Regeering te kunnen worden ingelicht over alie stroomingen van ovengenoemd karakter, die in het Nederlandsche Volk leven.

Teneinde hieromtrent een duidelijk overzicht te verkrijgen en te behouden is het gewenscht, dat gowerkt wordt volgens de hieronder volgende

R I C H T L I J N E N:

1. Bezoeken en verslaan van vorgaderingen, gehouden door groepen als bovengenoemd.
2. Aanleggen en bijhouden van een kaartsysteem, bevattende de namen, voornamen, geboortplaats en -datum, beroep, adres, event. adreswijziging en vordero gegevens van de personen, op den voorgrond tredende in de bedoelde groepen.
3. Op de hoogte zijn van den inhoud der in de gemeente verschijnende bladen en organen van de hierboven bedoelde groepen, van het aantal dat van elk orgaan in de gemeente wordt verspreid en van de personen, die een dergelijk blad regelmatig ontvangen. Artikelen en berichten, betrekking hebbende op toestanden of acties in de betrokken gemeente, uitknippen en bewaren.
4. Lezen van plaatselijke en provinciale bladen en die artikelen uitknippen en bewaren, welke betrekking hebben op acties van bedoelde groepen of er op gericht zijn stelselmatig het Gozag te ondormijnen, zoomede die, welke critiek oefenen op handelingen van dergelijke groepen enz.
5. Op de hoogte trachten te komen van de namen van personen, behoorende tot genoemde groepen, die in het bezit willen komen van vuurwapenen en munitie.

- 2 -

6. Zich op de hoogte stellen en blijven van den geest onder de arbeiders in de vitale bedrijven, teneinde de kans op het uitbreken van stakingen, waardoor het maatschappelijk leven zou worden ontwricht, tijdig ter kennis te kunnen brengen van de Regering.
7. Zich op de hoogte stellen en blijven van alle anti-militairistische en ultra-pacifistische stroomingen en de door deze groepen gepromoede actie.

Alle gegevens krachtens het vorenstaande verkregen en alle verdere belangrijke ter kennis komende berichten of mededeelingen (ook plaatselijke en provinciale couranten-artikelen) behooren zoo spoedig mogelijk te worden opgezonden aan het Hoofd van den CENTRALEN VEILIGHEIDSDIENST te 's-GRAVENHAGE, Javastraat 68. Zijn de inlichtingen van groot belang, dan behooren zij terstond te worden ingediend (tusschen 9 - 18 uur eventueel telefonisch, nummers 111539 of 112778). De in de rapporten genoemde namen behooren zoo volledig mogelijk te worden opgegeven, met volledige voor-
namen, geboorteplaats en -datum, beroep en nauwkeurig adres, vooral den eersten koor, dat zij worden doorgegeven.

Verder dient maandelijks een rapport te worden ingezonden betreffende den algemeenen politieken toestand in de gemeente, of het ressort, waarin dan tevens alles behoort te worden opgenomen, wat niet onmiddellijk aan het Hoofd van den C.V.D. is gemeld.

COMMISSIE PRINSEN

De nieuwe, door de Minister-President voorgestelde commissie werd als volgt samengesteld:

voorzitter	Mr. Dr. J. Prinsen, secretaris-generaal Ministerie van Binnenlandse Zaken,
lid	Mr. J.C. Tenkink, secretaris-generaal Ministerie van Justitie,
lid	Mr. H.J. Kruls, luitenant-generaal, chef staf,
lid	Mr. C.L.W. Fock, raadadviseur in algemene dienst bij het Ministerie van Algemene Zaken,
secretaris	Mr. S. Kloosterman, referendaris Ministerie van Binnenlandse Zaken (werd pas later als zodanig aangewezen).

In tegenstelling tot de conclusie van de commissie Wijnveldt, kwam de commissie Prinsen tot de uitspraak, dat het bestaan van diverse inlichtingendiensten (C.V.D., M.I.D., Marid, B.I.D. en Justitiële Inlichtingendienst), gezien de uiteenlopende belangen (binnenlandse orde, rust en veiligheid, militaire, economische, buitenlandse betrekkingen en justitie) zijn raison heeft en dat het in beginsel wenselijk zou zijn, dat zij bleven bestaan. De commissie adstrueerde deze mening door een omschrijving te geven van de taken welke h.i. ieder van deze diensten zou moeten worden opgedragen.

Deze taakomschrijvingen luiden als volgt:

Centrale Veiligheidsdienst

1. het inwinnen in het binnenland en registreren van gegevens omtrent alle personen, die van staatsgevaarlijke activiteit of neiging daartoe t.o.v. Nederland of met Nederland bevriende buitenlandse mogendheden blijken te geven of hebben gegeven;
2. het bevorderen van veiligheidsmaatregelen in alle vitale en kwetsbare overheids- en particuliere instellingen en bedrijven;
3. het inwinnen van gegevens omtrent extremistische stromingen;
4. de contra-spionage;
5. het onderhouden van openlijke verbindingen met in het buitenland gevestigde zusterinstellingen, teneinde de nodige gegevens te verkrijgen voor het vervullen van de taak, omschreven onder 1 tot en

met 4. Ter toelichting van dit laatste diene, dat er momenteel hier te lande drie vertegenwoordigers van buitenlandse inlichtingendiensten aanwezig zijn voor het onderhouden van de verbindingen met de C.V.D. en de B.I.D. Ook met andere mogelijkheden is er een voortdurend schriftelijk en mondeling contact.

Militaire Inlichtingendienst

1. het inwinnen en verzamelen van alle inlichtingen welke de Chef van de Generale Staf behoeft voor:
 - a. een doeltreffende opbouw en een efficiënt gebruik van de Koninklijke Landmacht;
 - b. de voorbereiding en doorvoering van een mobilisatie en een concentratie der Nederlandse land- en luchtstrijdkrachten;
 - c. het uitoefenen van het Militair Gezag en het handhaven van orde en rust;
2. bescherming van militaire geheimen;
3. het waken tegen daden van sabotage aan militaire objecten;
4. het waken tegen diefstal van militaire wapens en militaire munitie;
5. het onderkennen van en waken tegen ondermijnende politieke propaganda in het leger.

Marine Inlichtingendienst

1. het inwinnen van alle inlichtingen, welke voor een doeltreffende opbouw en een efficiënt gebruik van de zeemacht van het Koninkrijk noodzakelijk zijn;
2. de bescherming van maritieme geheimen;
3. het waken tegen daden van sabotage aan maritieme objecten;
4. het waken tegen diefstal van wapenen en munitie;
5. het onderkennen van en waken tegen ondermijnende politieke propaganda op de vloot.

Buitenlandse Inlichtingendienst

1. het inwinnen van inlichtingen in het buitenland, welke voor de Regering voor het bepalen van haar beleid ten opzichte van haar buitenlandse en economische betrekkingen van belang zijn;
2. het inwinnen van inlichtingen aangaande

de activiteit door vreemde mogendheden in andere vreemde landen ondernomen.

Justitiële Inlichtingendienst

In plaats van een puntsgewijze taakomschrijving gaf de commissie een beschouwing, aan het begin waarvan zij vermeldde:

Vooropgesteld zij, dat de Justitiële Inlichtingendienst geen afzonderlijk orgaan is met speciaal daarvoor werkende ambtenaren.

De Commissie was van oordeel, dat de diverse diensten het best zouden kunnen werken in het verband van de departementen welke deze belangen in het algemeen hebben te verzorgen, derhalve:

- C.V.D. (binnenlandse orde, rust en veiligheid) onder Binnenlandse Zaken,
- B.I.D. (buitenlandse betrekkingen in het algemeen) onder Buitenlandse Zaken,
- M.I.D. (militaire belangen) onder Oorlog,
- MARID (maritieme belangen) onder Marine,
- Just.I.d. (strafrechtelijke vervolging) onder Justitie.

Ontraden werd, verschillende diensten te zamen onder éénhoofdige leiding tot één dienst te verenigen en in de Generale Staf onder te brengen.

Voor een behoorlijke coördinatie van het werk van de diverse diensten werd een Commissie van Overleg geadviseerd, onder leiding van de Minister-President, met tevens een vice-voorzitter, te belasten met de dagelijkse leiding.

Naar de mening van de commissie ontwikkelde de samenwerking tussen de C.V.D. en de organen van justitie en politie zich in de goede richting. Aan de samenwerking tussen de C.V.D. en de procureurs-generaal zou nog veel ontbreken, waaraan het "geheime" karakter van het Koninklijk Besluit zou hebben bijgedragen.

Een scherpere afbakening van de werkzaamheden van de C.V.D. en de politie achtte de commissie niet nodig, nog daargelaten of dit mogelijk zou zijn.

De commissie stelde een ontwerp Koninklijk Besluit op.

In zijn aanbiedingsbrief van het commissieverslag en het ontwerp Koninklijk Besluit, adviseerde de Minister-President aan Hare Majesteit de naam 'Centrale Veiligheidsdienst' te veranderen in 'Binnenlandse Veiligheidsdienst' en de naam 'Commissie van Overleg' in die van 'Commissie van Coördinatie'.

BESLUIT VAN 8 AUGUSTUS 1949

houdende nadere regelingen met betrekking tot de organisatie, de werkwijze, de taak en de samenwerking van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Bij de Koninklijke Besluiten van 25 augustus 1951 en 1 maart 1956 werden wijzigingen in het oorspronkelijke besluit aangebracht.

Bij herhaling werd door leden van de Staten Generaal aangedrongen op publicatie van het besluit. Het Kabinet heeft aan deze verzoeken geen gevolg gegeven. Eén der motiveringen daartoe (gegeven in de begrotingsdebatten voor het jaar 1950) luidde:

"Ten onrechte is door enige leden gesteld, dat het K.B. van 8 augustus 1949, no. 51, het karakter van een algemene maatregel van bestuur draagt. Dit besluit bevat niet anders dan een administratief-organisatorische regeling. Geenszins draagt het het karakter van een de burger bindende regeling. Het besluit is dan ook niet afgekondigd."

Bij schrijven van 6 februari 1950 berichtte Hoofd B.V.D. aan de Minister van Binnenlandse Zaken, dat hij, voor wat de B.V.D. betrof, geen bezwaren tegen publicatie had. De vermelding daarin van de taak van de B.I.D. zou zich meer daartegen verzetten.

De Minister-President handhaefde zijn bezwaren tegen publicatie, hoewel de Raad van State voorstander daarvan was, op grond van de overweging, dat een geheime instelling van veiligheids- en inlichtingendiensten niet in overeenstemming was met de rechtstaat.

Ook in andere westerse democratische landen heeft geen openbaarmaking van soortgelijke voorschriften plaats gehad.

Reeds vóór het besluit aan het Kabinet verzonden werd, zou een aantal exemplaren uit de Landsdrukkerij gestolen zijn.

Bij schrijven van de Minister-President van 1 november 1949 werd het besluit ter vertrouwelijke kennisgeving door de leden der Staten Generaal neergelegd.

Bij circulaire van de Minister van Binnenlandse Zaken (Teulings) van 11 oktober 1950 zijn de korpschefs van gemeentepolitie, de districtscommandanten der rijkspolitie en het Hoofd Bureau 2-2 van de Staf Koninklijke Marechaussee aangewezen als politie-verbindingen, belast met werkzaamheden ten behoeve van de B.V.D., zulks met

inachtneming van artikel 4 van het besluit. De aanwijzing als zodanig van de afdelings-commandanten der rijkspolitie te water vond plaats bij circulaire van de Minister van Binnenlandse Zaken van 17 september 1954.

De Minister-President stemde in met het door de commissie Prinsen ontworpen concept besluit. De Raad van State had daartegen ernstige bezwaren. De Raad stemde in met het voorstel van de commissie Wijnveldt: 'Aan inlichtingen- en veiligheidsdienst onder de Generale Staf', waar de Minister-President tegenover stelde:

"De verschillende belangen kunnen alleen behoorlijk tot hun recht komen bij een indeling in verschillende diensten en onderbrenging bij de betreffende departementen."

HOOFDSTUK XVII

MENINGEN EN CITATEN VAN ANDEREN

Bestaansrecht

Dr. G. Harmsen beschrijft in zijn boek "Daan Goulooze" in feite de verplichting van de overheid tot het beschikken over een inlichtingendienst, waar hij zegt:

" Er is waarschijnlijk geen democratische staat te vinden die zich zo zeker voelt, dat het hem overbodig voorkomt aan revolutionaire bewegingen en aan de leden hiervan iets in de weg te leggen. Het minste is toch wel dat het de leden openlijk of heimelijk moeilijk wordt gemaakt zich een functie te verwerven bij de overheid of in bepaalde vitaal geachte bedrijven.

Even vanzelfsprekend is het dat de overheid over het partijleven, voor zover dit zich niet publiekelijk afspeelt, via haar geheime inlichtingendiensten gegevens verzamelt om op grond daarvan zo nodig maatregelen te kunnen nemen."

Organisatievorm

De organisatievormen voor een eengeheime dienst kunnen zijn: gecentraliseerd of gedecentraliseerd.

De aan beide vormen verbonden voor- en nadelen beschrijft Dr. Gert Buchheit in zijn werk "De Duitse Geheime Dienst" (op blz. 73 van de Nederlandse vertaling) in de volgende bewoordingen:

" Strakke centralisering van de geheime dienst waarborgt een uniforme opzet en alle profijt van de technische, personele en financiële mogelijkheden. Zij voert echter, hoe groter de organisatie wordt, tot verstarring en ontbrekende besluitvaardigheid van de lagere organisaties, kortom tot bureaucratie.

Een gedecentraliseerd apparaat daarentegen functioneert veel sneller, wendbaarder en soepeler en bevordert de initiatieven van het individu. Zij is echter in het algemeen duurder en volkomen afhankelijk van de betrouwbaarheid en geschiktheid der noodzakelijkerwijze zeer zelfstandige lagere organen en medewerkers."

Eisen waaraan het hoofd moet voldoen

De voornaamste figuren die tussen 1912 en 1940 bij G.S. III en de C.I. werkzaam zijn geweest, allen militairen, waren zonder twijfel: Fabius, Van Woelderen, Van Oorschot, Van de Plassche en T.S. Rooseboom.

Behoudens enkele inlichtingen over de periode voorafgaande aan de aantrekking van laatstgenoemde, is er niets bekend geworden over de motieven waarom juist zij voor een leidende functie bij de geheime dienst werden aangewezen. Twee andere officieren (Olifiers en Sivré) hebben hun plaatsing bij G.S. III alleen te danken aan het feit dat de Chef Staf hen enigermate van nabij had leren kennen.

Voor te werk stelling bij de centrale landelijke dienst dienen echter uiterst strenge normen te worden gehanteerd.

Aan welke voorwaarden het hoofd moet voldoen om naar buiten de absolute zekerheid te geven dat de dienst eerlijk en betrouwbaar werkt, werd door Dr. Buchheit als volgt omschreven:

" . . . dat aan de top van een geheime dienst een soevereine en absolute integere persoonlijkheid dient te staan, die voorts een garantie biedt dat hij zich onder geen enkele omstandigheid laat misbruiken voor partij-politieke doeleinden. Alleen zo kan een geheime dienst, zelfs bij een koerswisseling van de binnenlandse politiek, betrouwbaar blijven werken. Ja, er zou nauwelijks een militaire of politieke organisatie mogen zijn waarop de persoon van de chef zozeer een stempel drukt, als op de geheime dienst. De chef leidt en richt zijn officieren, ambtenaren en medewerkers; hij stelt de grenzen van de invloed en van de controleerbare bevoegdheid; hij stelt echter ook de methoden vast en van hem hangt het uiteindelijk af of volkenrecht en humaniteit in ere worden gehouden of dat de macht wordt misbruikt voor terreur en misdaad.

Het is wanvechtbaar of er op het gebied van de geheime diensten een bindende beroepsmoraal bestaat, of althans internationaal aan te houden richtlijnen. In de praktijk bestaan in ieder geval een grote hoeveelheid zeer willekeurige spelregels, correcte en gewetenloze, rechte en kromme wegen. Op welke paden een geheime dienst zich beweegt wordt in hoge mate bepaald door de man die deze dienst

leidt, door de autoriteit die hij heeft. Daarbij zal hij immer voor ogen dienen te houden enkele woorden van Hermann Giskes, nl.

"Het gemakkelijke principe
"recht of onrecht - mijn vaderland"
moet geen richtsnoer worden."

Plaats en karakter van de dienst

Een inlichtingendienst is in het overheidsapparaat een uniek verschijnsel. Zowel naar plaats als naar karakter kan hij met geen enkel ander onderdeel van dat apparaat worden vergeleken.

De opperbevelhebbers uit de beide mobilisatieperiodes, 1914-1918 en 1939-1940, de generaals Snijders, Reijnders en Winkelman hebben dienstzake van goede inzichten getuigd.

De opvatting van generaal Snijders werd door de generaal Roelofsen tegenover de Parlementaire Enquête Commissie ongeveer als volgt weergegeven:

De opperbevelhebbers die wij gehad hebben bemoeiden zich niet met het werk van de inlichtingendiensten. Ook de ministers van Defensie hebben nooit of te nimmer grote belangstelling voor de inlichtingendiensten aan de dag gelegd.

De meningen van de generaals Reijnders en Winkelman blijken uit hun voor de Parlementaire Enquête Commissie afgelegde verklaringen. In het kort komen deze neer op het volgende:

Een geheime inlichtingendienst is een instituut van zodanige aard, dat het begrijpelijk is, dat de leden van het kabinet, die met deze dienst niet direct te maken hebben, van de werkwijze daarvan niet op de hoogte zijn.

Positie van het hoofd van de dienst

Uit de onvergelykbare plaats en aard van de dienst vloeit voort, dat ook het hoofd van de dienst een zeer eigen plaats inneemt.

Ook over de positie van dit hoofd spraken de generaals Reijnders en Winkelman zich duidelijk uit, toen zij daerover hun meningen kenbaar maakten, ongeveer in de volgende woorden:

Hoofd G.S. III nam een enigzins zelfstandige positie in ten aanzien van de opperbevelhebber. Deze autonome positie is een zodanige, dat de verantwoordelijke opperbevelhebber zich ieder ogenblik moet kunnen distancieren van feiten en personen van

deze dienst, die een bepaald gevaar opleveren voor de instandhouding van de goede betrekkingen met bevriende mogendheden. Het ontslag van generaal Van Gorschof is hiervan een duidelijk voorbeeld.

Tijdens een ondervraging van generaal Sillevis door de Parlementaire Enquête Commissie op 3 juni 1948, gaf deze de opvatting van generaal Reijnders als volgt weer:

De chef van de afdeling Inlichtingendienst staat in een heel andere verhouding tot de Opperbevelhebber dan die der andere afdelingen. Hij moet een grotere vrijheid van handelen hebben, ook al omdat hij rechtstreeks met Buitenlandse Zaken in verbinding staat. Hij kan niet al te veel met de Opperbevelhebber bespreken, want anders zou deze bij al zijn werk nog de hoogste inlichtingen-officier worden. De hoofden der andere afdelingen kwamen regelmatig op het rapport, maar daarvan was de chef inlichtingendienst vrijgesteld. Hij stond in dit opzicht veel zelfstandiger, ook in mobilisatie-tijd.

Een meer abstracte uitspraak hierover werd door generaal Fabius gegeven.

Hij beweerde:

De organisatie van G.S. III was uit de Eerste Wereldoorlog in hoofdzaak mijn geesteskind en ik heb toenmaals door mijn lage rang (kapitein) gevoeld hoe noodzakelijk het is een militair-politieke inlichtingenfiguur te hebben, voor wie de deuren openstaan en die zich met de hoogste autoriteiten in verbinding kan stellen. Er wordt op het gebied van de inlichtingendienst veel te veel geliefhebberd, daarom moet de chef zijn een hooggeplaatst persoon naar wie men luistert. De chef van G.S. III moet te allen tijde de politieke en militaire adviseur blijven.

Consequenties van de bijzondere positie van het hoofd van de dienst

Die zeer eigen positie van het hoofd van de dienst kan tot minder aangename gevolgen leiden, wanneer bijzonderheden over de werkzaamheden van de dienst, die niet passen in een bepaalde kabinets-politiek, openlijk bekend worden, dan wel bepaalde gevolgen intreden, die niet met die

politiek overeenstemmen.

De uiterste consequentie is, dat het Kabinet zich genoodzaakt ziet, het hoofd zonder meer "te laten vallen", c.q. hem moet verloochenen.

Dit geval deed zich voor toen de Duits-Britse ontmoetingen in Nederland in het najaar van 1939 - buiten voorkennis van generaal Van Gorschoot - te Venlo tot een catastrofe leidden. Als gevolg van dit Venlo-incident werd het hoofd van de dienst op staande voet door de regering ter zijde geschoven.

In die situatie blijft het diensthoofd niets anders over dan te barusten.

Dat generaal Van Gorschoot over de aanleiding voor zijn ontslag van een andere opvatting was dan de regering - hetgeen niet ter zake doet - blijkt uit zijn antwoord aan de Parlementaire Enquête Commissie toen hem dienaangaande vragen werden gesteld.

Dat antwoord luidde:

"Daarover kan ik moeilijk een oordeel geven. Ik was slachtoffer. Ik vond de houding van de Regering mis; ik vond het een lamme houding. Zij deden niets tegen de werkelijke kerels, die de fouten hadden gemaakt. De foute kerels waren zij, die over de grens kwamen, dat Duitse gebroefte, dat hier mensen weghaalde. Ik zou een grote bek tegen de Duitsers opgezet hebben: zijn jullie van God verlaten, om zo maar even over de grens te komen en mensen weg te halen? Ik wil die mensen terug! In plaats daarvan begonnen zij bang te worden. De Geer zei in Engeland: als we dat geval-Venlo niet hadden gehad, hadden wij geen oorlog met Hitler gekregen?
Ik ben overigens blijmoedig weggegaan. Wanneer men chef is, moet men de gunstige en ongunstige gevolgen nemen. Ik had dikwijls een pluim gehad, voor iets, waarvoor ik het niet verdiende. Als je dan eens pech hebt, moet je dat ook op de koop toe nemen."

In het licht van dit antwoord dient te worden gezien het cadeau dat Van Gorschoot zijn vriend, de toenmalige kolonel Koelofsen, schonk, vlak voor zijn vertrek naar Engeland tijdens de oorlogsdagen van 1940.

De "kunstenaar" Van Gorschoot overhandigde bij dit afscheid een door hem zelf vervaardigd schilderstukje, voorstellende minister-president De Geer, als oud-koloniaal zittende voor het Koloniaal Militair Invalidenhuis "Bronbeek" te Arnhem.

In zijn boekwerk "Der geheime Nachrichten-dienst" zegt Dr. Johannes Erasmus o.a.:

Taak van de regering is: het bevorderen, c.q. het ten uitvoer leggen van de door haar nodig, dan wel wenselijk geachte aangelegenheden, op de meest doelmatige manier.

Vereiste daartoe is: kennis omtrent al hetgeen nodig is, om het voor en tegen nauwkeurig te kunnen afwegen en overwegen.

Die kennis, vooral die omtrent de situatie van het moment en omtrent de inzichten van de tegenstander (oppositie) dient, voor zo ver op binnenlands politiek terrein liggend, te worden verstrekt door de inlichtingendienst.

Tristan Busch, tijdens de Eerste Wereldoorlog medewerker van de Oostenrijkse geheime dienst, schreef in zijn boek "Entlarvter Geheimdienst", dat

"de capaciteit van een geheime dienst ten slotte afhangt van de dynamiek en de intuïtie van zijn chef".

Uit het reeds eerder genoemde werk van Dr. Buchheit ten slotte nog de volgende losse uitspraken:

"De resultaten van een geheime dienst worden slechts zelden openbaar bekend. Daarentegen worden de mislukkingen door politieke tegenstanders uit binnen- en buitenland meestal onjuist voorgesteld."

"Een slechte verstandhouding tussen de centrale analyserende instantie en de medewerkende verkrijgende diensten werkt ten voordele van de tegenstander."

"In de eigen leiding optredende zwakheden in het moreel zijn veel gevaarlijker dan alle vormen van spionage en dergelijke door de vijand."

En als troostrijke gedachte geeft Dr. Buchheit nog de volgende verzekering:

"Geen enkele geheime dienst boekt alleen maar successen. Mislukkingen en successen volgen elkaar op."

NASCHRIFT

Voor dit historisch overzicht, dat zich uitstrekt over een periode die verder terug gaat dan de jaren van de eigen herinnering, moest een belangrijk deel der benodigde gegevens verkregen worden door onderzoek in archieven.

Reeds eerder werd vermeld, dat in de mei-dagen van 1940, uit veiligheids-overwegingen, omvangrijke archieven werden vernietigd. Als gevolg daarvan moest op verschillende plaatsen onderzocht worden of mogelijk hier en daar voor deze studie bruikbare documenten aan de algemene vernietiging waren ontkomen.

Dat onderzoek heeft inderdaad resultaten opgeleverd. Als plaatsen waar nog gegevens werden gevonden zijn te noemen:

de sectie 'Krijgeschiedenis en Ceremonieel' van de Koninklijke Landmacht,

het archief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken,

het archief van het Ministerie van Justitie,

het Centraal Archief Beheer van de Koninklijke Landmacht.

Verdere bronnen van studie vormden:

de verslagen van de Parlementaire Enquête Commissie,

het archief van het Rijksbureau voor Oorlogsdocumentatie,

enkele publicaties van verzets-organisaties,

literatuur over buitenlandse geheime diensten,

mijn eigen archief.

Verder verkreeg ik uit een aantal gesprekken met oude bekenden (G.S.III en C.I.-medewerkers, enkele politie-functie-narissen en een tweetal oud-marine-officieren) zeer bruikbare gegevens.

Van de Inlichtingendiensten van de gemeente-politie te Amsterdam en Rotterdam werd zeer gewaardeerde steun gevonden. In het bijzonder was van groot nut dat de beschikking kon worden verkregen over een archief van de commissaris van politie Broekhoff uit de jaren 1917-1918.

Uit de rij van hen die mij bij mijn studie behulpzaam zijn geweest, moge ik hier de namen vermelden van twee hunner die voortdurend bereid waren mij te helpen bij het nodige onderzoek in archieven. Het waren de heren Floor van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en de kapitein Frackers van de sectie Krijgsgeschiedenis. Ik betuig hen hier gaarne mijn dank.

I N H O U D

Hoofdstuk I	
<u>OPRICHTING G.S. III - EERSTE LEVENSIJAREN</u>	
Oprichting	blz. 1
Eerste werkzaamheden	2
Het eerste lek ?	2
Inlichtingenbronnen nog niet gecentra- liseerd	3
De leiding van G.S. III van 1914-1919	5
Personeelsbezetting	6
Taak	11
Opsporingsdienst	14
Reportage	15
Bronnen van inlichtingen	18
1. De Nederlandse militaire attaché's in het buitenland	19
2. De Opsporingsdienst	D.M. 19
3. De 'Kondschappers'	19
4. De politie inlichtingendiensten	19
5. De buitenlandse militaire atte- ché's in Nederland	22
6. De pers	23
7. G.S. IV	24
8. Scheepvaart	25
9. Geheime berichten-wisseling	25
10. Verhoor deserteurs en krijgsgeven- genen	26
11. Postduiven	26
Methodiek	27
Afspraken met Justitie en Openbaar Mi- nisterie	27
Geheime fondsen	27
Deinformatie	28
Security	29
Spontane medewerking	30

Hoofdstuk II	
<u>DAGBOEK VAN WOELDEREN</u>	
Teelichting	31
Interne dienst	33
Politiek Binnenland	40
Politiek Buitenland	42
Politie-verbindingen	45
Opsporingsdienst	46
Kondschappers	46
Nederlandse militaire attaché's	47
Engelse dienst	48
Fransse dienst	49
Duitse dienst	50
Geheime berichten-wisseling	51
Krijgsgevangenen	52
Scheepvaart	52

Hoofdstuk III	blz.
<u>G.S. III - DIENST VOOR HET BINNENLAND</u>	53
Prioriteit voor politieke inlichtingen	53
Inlichtingendienst Amsterdam	55
Inlichtingendienst Rotterdam	58
Binnenlandse revolutionaire activiteit	62
Ondermijnende propaganda	68
Arbeiders- en Soldaten Reden	69
Activiteit van Wijnkoop en zijn Sociaal-Democratische Partij	74
Harret en de S.D.A.P.	78
Troelstra's revolutie-poging	79
Microfoon-actie	94
Ideeen voor re-organisatie van de inlichtingendienst	98
 Hoofdstuk IV	
<u>OPRICHTING CENTRALE INLICHTINGDIENST</u>	105
Behoeftte gevoeld aan politieke inlichtingen	105
Besluit oprichting Centrale Inlichtingendienst	105
Voorbereiding totstandkoming landelijk apparaat	106
Organisatie landelijk apparaat	120
Taak	P.M.
Hoofd G.S. III B - C.I.	129
Personeelsvoorziening	132
Vergoeding onkosten gemeentelijke inlichtingendiensten	139
Bureaunkosten C.I.	142
 Hoofdstuk V	
<u>SECTIE III VAN DE GENERALE STAF</u>	143
Geschiedschrijving	143
Organisatie	146
Leiding	154
Huisvesting	156
Na 10 mei 1940	159
Fondsen	161
 Hoofdstuk VI	
<u>G.S. III A</u>	164
Bezetting	164
Taak	165
Taakverdeling	166
Verbindingen	167
Buitenlandse militaire attaché's in	
Nederland	167
Nederlandse militaire attaché's in	
het buitenland	168
Burgemeesters	170
Groot-industrieelen	170
Koninklijke Marechaussee	171
Rijkerechercheurs	172
Werkwijze	172
Spionage	175
G.S. III B, C.I., G.S. III C, G.S. III D	176

Hoofdstuk VII	blz.
<u>CENTRALE INLICHTINGDIENST (C.I.)</u>	177
Taak	177
Personeelsbezetting	183
Taakverdeling	185
Werkwijze (intern-administratief)	187
Verbindingen	191
De gemeentelijke inlichtingendiensten	192
Inlichtingendienst Rotterdam	193
Contact met de politie-inlichtingendiensten	198
Jaarvergaderingen	199
Contact met de overzeese gebiedsdelen	201
Nederlands Oost Indië	201
Curacao	203
Suriname	204
Contacten met werkgevers	204
Betrekkingen met het buitenland	206
Rapportage	208
Maandoverzichten	208
Jaarberichten	212
Mededelingen over het communisme in het buitenland	215
Diversen	216
'Zwarte lijsten'	218
Fondsen	219
Oude bekenden	221
Geschil over contra-spionage	224
Radio-alarmeringssysteem	227
Het ambtenarenverbod	230
Geringe medewerking van het Openbaar Ministerie	238
De Spaanse burgeroorlog	238
Ronselarij	240
Wapen-, munitie- en materiaalvervoer	241
Terugkeer "De Zeven Provinciën Brigade"	242
G.P.U.-aanslag in Rotterdam	244
Internering	246
Marine-onderzoeken	249
G.S. III B	249
Comité voor Nationale Samenwerking	252

Hoofdstuk VIII	
<u>DE SCHEEPSSABOTAGE ZAAK</u>	258
Arrestaties	258
Proefnemingen	259
Verhelderende informatie	259
Vernietiging rapporten	259
Meer gericht onderzoek	260
Een Rotterdamse cel	260
Samenwerking met Gerechtelijke Politie België s.o.	261
Internationale conferentie	261
Opgave medewerkers aan sabotage	262
Gebrek aan samenwerking	262
Scheepssabotage in Duitsland politiek benut	265

Hoofdstuk IX	biz.
<u>HET VENLO-INCIDENT</u>	275
zie verder biz. 278	
Uittreksel verhoren Dr. F. Fischer . . .	303
Uittreksel radio-rede S. Payne Best . . .	307
Uittreksel verhoor J. Travaglio	312
Uittreksel verhoor W. Schellenberg . . .	313
Uittreksel verhoren Dr. H. Knochen . . .	315
Uittreksel verhoor J.F. Lemmens	317
Uittreksel verhoor W. Müller	318
Uittreksel verklaring J.W. van Dorecht	319

Hoofdstuk X	
<u>DE DUITSE VERTEGENWOORDIGING IN NEDERLAND</u>	
<u>VOOR 1940</u>	320

Hoofdstuk XI	
<u>MARINE</u>	348
Wenig aandacht voor inlichtingenwerk . .	348
Marine Staf I	349
Zeer geheim marine-inlichtingenwerk . .	352

Hoofdstuk XII	
<u>DE INFORMATIE-POSITIE IN NEDERLAND VAN DE</u>	
<u>DUITSE 'ABWEHR'</u>	358
Enkele opmerkingen	372

Hoofdstuk XIII	
<u>CENTRALE INLICHTINGDIENST LONDEN</u> . . .	377
Oprichting	377
Leiding	378
Taak	378
Van 't Sant ontheven van de leiding . . .	379
Benoeming tijdelijk hoofd	380
Benoeming N.R. de Bruijne	381
Beveiliging	382
Genis aan samenwerking	382
Interim-periode	382
Kon. Besluit van 19 juli 1940	384
Kon. Besluit van 14 augustus 1941	385
Kon. Besluit van 5 februari 1942	386

Hoofdstuk XIV	
<u>BUREAU INLICHTINGEN (B.I.)</u>	388
Oprichting	387
Leiding	387
Ministerieel adviseur voor B.I.-aangele-	
genheden	388
Instructie Hoofd B.I.	389
Taak	390
Werkwijze	391
Buitenposten	392
Lissabon	393
Madrid	393
Stockholm	393
Bern	396
Kon. Besluit van 28 november 1942	400
Kon. Besluit van 28 november 1942	403
"Zij sprongen in de nacht"	406

Hoofdstuk XV		blz.
<u>BUREAU NATIONALE VEILIGHEID</u>		409
Voorspel		409
Oprichting		411
Huizevesting		412
Taak		412
Structuur 1945		413
Chronologisch overzicht		414
Beschikking Chef Staf van 29 mei 1945		419
Beschikking Chef Staf van 29 mei 1945		420
Beschikking Chef Staf van 4 juni 1945		421
Beschikking Chef Staf van 4 juni 1945		422
Kon. Besluit van 16 juni 1945		424
Beschikking Chef Staf van 10 augustus 1945		426
Beschikking Chef Staf van - november 1945		434
Beschikking Chef Staf van 23 november 1945		435
Kon. Besluit van 25 januari 1946		437
Structuur 1946		439
Personeelsbezetting		440
Gegevens over W.E. Sanders		442
Meningen uit het Parlement		443
Agitatie Ministerie van Justitie tegen het B.N.V. en de C.V.D.		447
Ministerie van Justitie		447
Politie Guitendiensten		451
Londen		451
Parijs		454
Hoofdstuk XVI		
<u>CENTRALE VEILIGHEIDSDIENST</u>		457
Commissie Wijnveldt		459
Kon. Besluit van 9 april 1946		460
Richtlijnen voor gemeentelijke inlichtingendiensten		465
Commissie Prinsen		467
Besluit van 8 augustus 1949 B.V.D.		470
Hoofdstuk XVII		
<u>RENINGEN EN CITATEN VAN ANDEREN</u>		472